

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Filozofie

Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ

Studijní obor: AJ-OV

Smysl manželství a rodiny v dnešní české společnosti

**The Interpretation of Matrimony and Family
in Today's Czech Society**

Diplomová práce: 11-FP-KFL- 240

Autor:

Matěj Čejchan

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mth. Václav Umlauf, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
82	16	0	0	15	1

V Liberci dne: 9. 9. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra filosofie

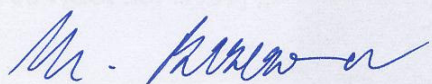
ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

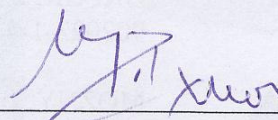
pro (diplomant): Matěj Čejchan
adresa: Havlíčkova 37, Jičín, 506 01
studijní obor (kombinace): anglický jazyk - občanská výchova
Název DP: **Smysl manželství a rodiny v dnešní české společnosti**
Název DP v angličtině: The Interpretation of Metrimony and Family in Today's Czech Society
Vedoucí práce: doc. PhDr. Ing. Miloš Raban, Th.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: 30.4.2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 14.4.2010

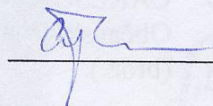
děkan

vedoucí katedry

Převzal (diplomant): Matěj ČEJCHAN

Datum: 26.5.2010

Podpis:

Název DP: SMYSL MANŽELSTVÍ A RODINY V DNEŠNÍ ČESKÉ SPOLEČNOSTI

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ing. Miloš Raban, Th.D.

Cíl: Popsat zvolenou problematiku z hlediska rozlišnosti názorů dvou různých skupin obyvatelstva a věku dotazovaných. Výzkum na vzorku studentů VŠ a jejich rodičů na Jičínsku. Zaznamenat shodné názory a poukázat na největší názorové odlišnosti.

Požadavky: Zorientovat se v odborné literatuře zabývající se problematikou manželství a rodiny a porovnat na ně různici se náhledy. Zjistit veřejné mínění dotazovaných a vytvořit vhodné výzkumné nástroje: dotazník. Součástí bude také vyhodnocení výsledků, srovnání, diskuse a závěry.

Metody: Kritické studium pramenů, vyhodnocení odpovědí z dotazníků a utřídění informací na základě zvolených kritérií, komparace

Literatura: Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? : proměny reprodukčního chování a možnosti rodinné politiky z hlediska postojů české veřejnosti. Praha : Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie, 2006. 158 s. ISBN 80-86561-93-3 (brož.).

GOODY, Jack. Proměny rodiny v evropské historii : historicko-antropologická esej. Vyd. 1. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 229 s. Utváření Evropy ; sv. 10. ISBN 80-7106-396-7 (váz.).

FLOWERS, Ron. Biblické úkoly. Vyd. 1. 2006, 1 [čtvrtletí], Rodiny v Boží rodině. Praha : Advent-Orion, 2006. 88 s. ISBN 80-7172-758-X (brož.). ISSN 0409-3208.

GRÉGR, Eduard. Historie rodiny. Praha : Grégr. 215 s., [16] s. fot. ISBN 80-902023-1-4.

MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Vyd. 2., uprav. Praha : Sociologické nakladatelství, 2008. 323 s. Studijní texty ; sv. 38. ISBN 978-80-86429-87-8 (brož.).

CARLSON, Allan C. - MERO, Paul T. Přirozená rodina: manifest. Praha : Občanský institut, 2007. 19 s. Bulletin OI ; č. 196. ISBN 978-80-86972-25-1 (brož.).

PRISCHING, Manfred. Rodina ve společnosti stresu. Praha : Občanský institut, 2006. 11 s. Bulletin OI ; č. 173. ISBN 80-86972-00-3 (brož.).

Čestné prohlášení

Název práce: Smysl manželství a rodiny v dnešní české společnosti
Jméno a příjmení autora: Matěj Čejchan
Osobní číslo: P05000361

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 9. 9. 2011

.....
Matěj Čejchan

Poděkování

Děkuji všem, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Velký dík náleží mému vedoucímu práce MTh. Václavu Umlafovi, Ph.D. a jeho předchůdci doc. PhDr. Ing. Miloši Rabanovi, Th.D., kteří mi byli nevyčerpatelnými zdroji inspirace. Dále pak děkuji Mgr. Kristýně Kábrtové za pomoc při vyřizování formálních náležitostí práce, Bc. Michaelu Košťákovi za pomoc při vyhodnocování výzkumu a v neposlední řadě všem respondentům, kteří si našli čas a odpověděli na otázky v dotazníku.

Anotace

Diplomová práce zkoumá pohledy dvou odlišných generací na problematiku rodiny a manželství a na základě výzkumu v podobě dotazníku porovnává názory obou cílových skupin. V první části definuje hodnoty a reflektuje rozdílnosti v hodnotové orientaci obou generací. Dále se autor zabývá rozdílným viděním světa z pohledu těchto dvou cílových skupin výzkumu. Ve třetí a čtvrté části prezentuje aktuální pohled české společnosti na rodinu a manželství. V závěru pak přechází k samotnému vyhodnocení a porovnání otázek dotazníku a jejich konfrontaci s výše zmíněnými teoretickými prameny.

Klíčová slova

Rodina, manželství, hodnotová orientace, vnímání světa, generace „89“, generace dospívající před rokem 89, dotazník

Annotation

This Diploma Thesis explores outlooks of two different generations on issues of family and marriage and it compares views of these two target groups on the basis of research in the form of a questionnaire. In the first part it defines values and reflects the differences in value orientation of both generations. Additionally, the author deals with different perception of the world from the perspective of these two target groups of research. In the third and fourth part the author presents an outlook of the Czech society on family and marriage. In conclusion it goes to the very issues of evaluation and comparison of questionnaire and their confrontation with the above-mentioned theoretical sources.

Key words

Family, marriage, value orientation, perception of the world, generation „89“, generation growing up before 1989, Questionnaire

OBSAH

Úvod	9
1 Změny v hodnotové orientaci obou generací	11
1.1 Hodnoty	12
1.1.1 Definice hodnot	12
1.1.2 Tvorba hodnot	13
1.1.3 Dělení hodnot	13
1.1.4 Hodnotová orientace	14
1.1.5 Žebříček hodnot	15
1.2 Příčiny odlišností v hodnotové orientaci generací	15
1.2.1 Vliv komunismu na tvorbu hodnot rodičů	16
1.2.2 Vliv demokratizace společnosti na tvorbu hodnot potomků	17
1.2.3 Vliv vzájemného působení generací na tvorbu jejich hodnot	17
1.3 Změny ve společnosti po roce 1989 ovlivňující tvorbu hodnot	18
1.3.1 Pokles sňatečnosti a snížení tendencí k uzavření manželství	18
1.3.2 Pokles plodnosti a jeho vliv na tvorbu nových rodin	19
1.3.3 Nárůst úrovně rozvodovosti a jeho vliv na rodinné hodnoty	19
1.3.4 Vliv růstu rozvodovosti a snižování plodnosti a sňatečnosti na tvorbu hodnot	21
1.4 Soudobé hodnotové preference české společnosti	22
1.4.1 Pořadí hodnotových preferencí dnešní české společnosti	22
1.4.2 Srovnání hodnotových tendencí Čechů se zbytkem Evropy	23
1.4.3 Hodnotová orientace soudobé české společnosti	23
1.5 Srovnání hodnotových orientací obou generací	25
1.6 Shrnutí	27
2 VIDĚNÍ SVĚTA Z POHLEDU OBOU GENERACÍ	28
2.1 Změny v české společnosti po roce 89 ovlivňující vidění světa	28
2.1.1 Změny ve věkové struktuře obyvatelstva	29
2.1.2 Změny ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva	29
2.1.3 Změny v náboženském vyznání obyvatelstva	31
2.1.4 Změny v práci a zaměstnání	33
2.1.5 Změny ekonomiky a životní úrovně obyvatelstva	35
2.1.6 Změny způsobu života	35
2.2 Vnímání světa z pohledu generace 89	37
2.3 Vnímání světa z pohledu rodičů	38
3 VÝZNAM MANŽELSTVÍ V DNEŠNÍ ČESKÉ SPOLEČNOSTI	40
3.1 Postoj české veřejnosti k alternativním formám manželství	40
3.2 Postoj mladých Čechů vůči manželství	41
3.3 Postoj české společnosti vůči manželství	42
4 VÝZNAM RODINY V DNEŠNÍ ČESKÉ SPOLEČNOSTI	44
4.1 Krize rodiny	44
4.1.1 Adaptační proces či krize rodiny?	45
4.1.2 Historický vývoj krize rodiny	45

4.2 Rozvod jako temný přízrak rodiny	47
5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	48
5.1 Cíle a úkoly práce	48
5.2 Hypotéza	48
5.3 Vyhodnocení jednotlivých otázek	49
5.3.1 Otázka č. 1a: „Věk“	49
5.3.2 Otázka č. 1b: „Pohlaví“	50
5.3.3 Otázka č. 2:	50
5.3.4 Otázka č. 3:	51
5.3.5 Otázka č. 4:	52
5.3.6 Otázka č. 5:	53
5.3.7 Otázka č. 6a:	54
5.3.8 Otázka č. 6b:	55
5.3.9 Otázka č. 7 (pro studenty):	56
5.3.10 Otázka č. 7 (pro rodiče):	57
5.3.11 Otázka č. 8a (pro studenty):	58
5.3.12 Otázky č. 8b a 8c:	59
5.3.13 Otázka č. 9:	59
5.3.14 Otázka č. 10:	60
5.3.15 Otázka č. 11:	61
5.3.16 Otázka č. 12:	62
5.3.17 Otázka č. 13:	63
5.3.18 Otázka č. 14a:	64
5.3.19 Otázka č. 14b:	65
5.3.120 Otázka č. 15:	66
5.3.21 Otázka č. 16a:	67
5.3.22 Otázka č. 16b:	67
5.3.23 Otázka č. 17:	68
5.4 Porovnání výsledků výzkumu s teoretickými studiemi	68
ZÁVĚR	71
Seznam použité literatury a ostatních zdrojů	73
Seznam příloh	75
Příloha č. 1	76

Seznam použitých zkratek a symbolů

ČR – Česká republika

ISSP – International Social Survey Programme

Sociologický ústav AV ČR - Sociologický ústav Akademie věd České republiky

ÚVOD

Cílem této Diplomové práce s názvem Smysl manželství a rodiny v dnešní české společnosti je porovnání pohledů na význam manželství a rodiny ze dvou různých perspektiv. Z perspektivy aktivních studentů vysokých škol v České republice a z perspektivy jejich rodičů. Abych tyto dvě výše zmíněné skupiny dotazovaných lidí co nejvíce zúžil, zaměřil jsem se pouze na vysokoškolské studenty žijící na území okresu Jičín. Těch je k 30. dubnu roku 2011 na území Jičínska 403. Do výzkumu se mi pak podařilo zapojit 163 z nich a jednoho z jejich rodičů, tedy téměř polovinu z nich.

Výzkum jsem provedl pomocí dvou dotazníků, kdy jeden byl určen pro studenty a druhý pro jejich rodiče. Každý dotazník byl navíc rozdělen na dva oddíly. Otázky v prvním z nich byly zaměřeny na téma manželství, ve druhém pak na téma rodiny. Výsledné odpovědi obou cílových skupin jsem porovnal a většinu z nich i přetransformoval do podoby grafů. Praktická část práce je uvedena částí teoretickou, která je zaměřena na v některých bodech se lišící hodnotovou orientaci obou dotazovaných generací. Pojetí hodnot v této práci není filosofické, ale vzhledem k průzkumu jde především o sociologické a psychologické ukazatele. Teoretická část se dále zabývá odlišným viděním světa obou generací a aktuálním pohledem české společnosti na dva klíčové pojmy dotazníku, manželství a rodinu.

Výzkumem rodinných hodnot české společnosti se na území ČR zabývalo několik významných osobností české sociologie. Inspiroval jsem se především výzkumy odborné pracovnice ve výzkumném oddělení Hodnotové orientace ve společnosti Sociologického ústavu AV ČR Jany Chaloupkové, která se ve svých bádáních zaměřuje hlavně na výzkum rodinného chování a výzkum hodnot a postojů. V jedné ze svých prací zjišťovala náhled vysokoškoláků a vysokoškolsky vzdělaných lidí na manželství a rodinné hodnoty, ale ještě nikdy neporovnávala náhledy na tuto problematiku ze dvou různých generačních perspektiv.

Inspiroval jsem se také dílem Milana Tučka a kolektivu s názvem Dynamika české společnosti, ve které se na několika místech objeví srovnání generace vyrůstající před rokem 1989 a generací vyrůstající po revoluci v rámci několika hodnotových preferencí. Hodnotové preference vyplývající z mého výzkumu jsem pak také konfrontoval s výzkumy sociologa Libora Prudkého, který se svým pomocným kolektivem vytvořil v roce 2009 dílo *Inventura hodnot: Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky* a některé jednotlivé výstupy výzkumu i s názory dalších předních českých sociologů v čele se Zdeňkem R. Nešporem a dalšími. Výzkum na toto téma a následně i Diplomovou práci jsem pak vytvořil především z toho důvodu, abych zjistil, jak moc se liší pohledy na manželství a rodinu dvou různých generací spojených společným vztahem rodiče a potomka.

1 ZMĚNY V HODNOTOVÉ ORIENTACI OBOU GENERACÍ

Již při tvorbě dotazníku jsem očekával, že u některých otázek dojde k názorovým odlišnostem mezi oběma cílovými skupinami. Určitá názorová nerovnost mezi generací rodičů a jejich potomků, která vyplývá z mého výzkumu a která bude vyhodnocena v další části této práce, může mít hned několik potenciálních důvodů a opodstatnění. V tomto případě pracuji se skutečností, že všichni studenti vysokých škol, kteří se mnou na výzkumu spolupracovali, byli ve věku od devatenácti do dvaceti šesti let, tedy, že se narodili v rozmezí let 1985 až 1992. Všichni z nich tak nejpozději ve fázi předškolního věku vyrůstali již v nově se formující demokratické společnosti. Druhá dotazovaná cílová skupina mého výzkumu, tedy rodiče výše zmíněných studentů vysokých škol, naopak vyrůstala a určitou část svého produktivního života i žila ve společnosti ovládané komunistickým režimem.

V dotazníku se také všech respondentů táži na jejich věk a z jejich odpovědí jsem došel k poznání, že všichni z rodičů se narodili mezi roky 1953 až 1972. Už jen skutečnost, že jedna cílová skupina dotazovaných dospívala a následně i v některých případech produktivně žila ve společnosti socialistické a druhá skupina naopak prožila valnou část svého dosavadního života v rámci demokratického společenství, nám může dát odpověď na dotaz po důvodech a původech názorových odlišností obou skupin a odlišných hodnotových orientací obou skupin. Generace rodičů totiž minimálně polovinu svého dosavadního života žila ve společnosti, které byly vštěpovány protirečící si kolektivní hodnoty o rovnosti všech lidí. Naopak, generace dnešních vysokoškolských studentů převážnou část svého života prožila v postupně se formující demokratické společnosti, která především klade velký důraz na individualitu jedince.¹

¹ *Dějiny Československa I.* Praha : Kolektiv autorů, 1991.

Z pohledu sociologie jsou hodnoty určité věci a činy, kterých si jednotlivci nebo skupiny váží a za které jsou ochotni něco obětovat. Dle slov českého filosofa Jana Patočky je důležité mít na paměti, že se zde jedná o myšlené, ideální úběžníky, ne o věci, které „někde existují“ samy o sobě. Patočka k tomu pak dodává: „Hodnoty se projevují jen v hodnocení a tvoří se v jeho průběhu, za chodu, v závislosti na celé axiologické zkušenosti“²

1.1 Hodnoty

Před popisem a srovnáním hodnot dotazovaných studentů a jejich rodičů je nutné vysvětlit, co to vůbec samotné hodnoty jsou, jak se tvoří a jaké jsou jejich druhy.

1.1.1 Definice hodnot

V psychologickém slovníku je pojem „hodnota“ popsán jako názor na to, co je žádoucí, a co nežádoucí či zlé. Hodnota je vlastnost, kterou člověk přisuzuje danému objektu, události, situaci nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním jeho potřeb a zájmů. Hodnoty se vytváří a postupně diferencují v průběhu socializace, odráží kulturu dané společnosti a můžeme na ně také nahlížet jako na určitou součást společenského vědomí.³

Hierarchie hodnot je pak určitým systémem hodnot dané osoby, který je uspořádaný dle důležitosti. Určuje morálku, životní styl a nejobecnější postoje každého člověka. Hodnoty a jejich analýza jsou velice složitou problematikou. Hodnota jako taková totiž nikdy nestojí osamoceně. Vždy je determinována jinými hodnotami a zároveň sama determinuje ostatní hodnoty. Hodnoty jsou tedy z tohoto pohledu určitým souborem vzájemně provázaných hodnot. Při snaze pochopit vztahy mezi

² Dubský, I., *Filosof Jan Patočka*. Praha, 1997.

³ Hartl, P. *Psychologický slovník*. Praha, 2000.

jednotlivými hodnotovými systémy musíme využít takzvaného integrující přístupu, který pracuje na bázi toho, že člověk nejdříve pozná hodnoty jen ve spojení s jejich nositeli a tím nabývá dojmu, že hodnoty se realizují samotným vznikem myšlenky či chováním a vytváří si tak představu, že věc sama o sobě je hodnotou. Když si tedy člověk vytváří hodnoty, znamená to také, že realizuje hodnotové vztahy.

1.1.2 Tvorba hodnot

Psycholog Jaro Křivohlavý se ve svých pracích často hodnotami zabýval a na otázku vzniku a tvorby hodnot říká, že výběr určité hodnoty či celého hodnotového žebříčku záleží hlavně na osobnosti daného člověka. Dle pojetí osobnosti německo-amerického psychologa a filosofa Ericha Fromma jsou hodnotové volby jedince tím, co utváří jeho charakter. Na tyto hodnotové volby má dle jeho slov velký vliv sociokulturní působení okolí. Charakterové vzorce si pak člověk vytváří dvěma různými způsoby. Socializací, kdy si daná osoba vytváří vztah k druhým a k sobě a včleňuje se tak do společnosti, a asimilací, při které si člověk přisvojuje žádoucí předměty. Hodnoty jsou také často spojovány s morálními normami. Obecně je zastáván názor, že jak hodnoty, tak morální normy jsou povětšinou naučené struktury, které si dospívající osvojují nejdříve od rodičů, posléze od učitelů, svých vrstevníků, sdělovacích prostředků a společnosti.⁴

1.1.3 Dělení hodnot

Hodnoty lze dle typologie německého psychologa Eduarda Sprangera rozdělit na šest různých druhů.

- Na hodnoty teoretické, jejichž hodnotou je poznání. Jejich hlavní náplní je hledání pravdy.

⁴ Dorotíková, S. *Filosofie hodnot: Problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha, 1998.

- Dále na hodnoty ekonomické, jejichž cílem je sebezáchova a hodnotou je užitečnost.
- Třetím druhem jsou hodnoty estetické. Jejich hlavní hodnotou je krása a jejich cílem je hledání harmonie.
- Dalším z druhů jsou takzvané sociální hodnoty. Jejich cílem je konání dobra a hodnotou je láska.
- Pátým druhem jsou hodnoty politické, ty jsou zaměřeny na ovládání lidí a moc.
- Poslední z druhů hodnot dle typologie Sprangera pak jsou takzvané hodnoty náboženské, které jsou založeny na jednotě s Bohem a usilují o sebezáchovu.

Rakouský psychiatr a neurolog Viktor Emil Frankl pak dělil hodnoty na zážitkové, do kterých například řadil lásku, hodnoty, které vlastní činností vytváříme a hodnoty postojové, tedy zaujetí hodnotných a smysluplných postojů k dění kolem sebe.⁵

1.1.4 Hodnotová orientace

Hodnotová orientace, tedy soubor hodnot, dle kterého se řídí každá osoba, určuje životní styl a konání člověka. Hodnotová orientace vzniká při výběru možných prostředků a cílů, které vedou k jejich dosažení. Hodnotové orientace mohou dle slovenského sociologa Petera Ondrejoviče znamenat tři různé věci.

- Motivaci jednání mladého člověka, kdy takováto orientace může znamenat vnitřní stav jedince, který vyvolává aktivitu a zároveň ji řídí a usměřňuje k cíli.
- Dále pak mohou znamenat připravenost pro určitý druh jednání, kdy hodnotová orientace vyjadřuje trvalé soustavy negativní či pozitivních

⁵ Spranger, E.: *Formy života*, Praha, 1993.

hodnocení.

- A nebo také může hodnotovou orientaci vyjadřovat i samotná záměrná aktivita člověka, které je instrumentálním či jiným druhem jednání.⁶

1.1.5 Žebříček hodnot

Žebříčkem hodnot nazýváme systém, ve kterém jsou hierarchicky poskládány hodnoty člověka dle toho, jak jsou pro něj důležité. Objektivní systém hodnot celé společnosti se utváří rukou v ruce se vznikem sociálních vazeb. Žebříček hodnot jednotlivce je pak vždy oproti tomu celkově-společenskému subjektivní, protože subjektivní hodnotový systém vyjadřuje to, do jaké míry se daný jedinec s objektivním systémem hodnot identifikuje. Velký vliv na subjektivní postoj člověka má ale především okolní společnost, která spoluvytváří jeho postoje a jednání. V rámci dospívání je dítě často nuceno některé z hodnot měnit, jelikož mnoho hodnot, které mu v daném období jeho vývoje působí příjemné pocity, jsou z hlediska společenského nežádoucí. Často tak dospívající osoba následně převezme za své i hodnoty, které se liší od toho, co cítí, protože jsou vyžadovány a celkově přijímány právě okolní společností.⁷

1.2 Příčiny odlišností v hodnotové orientaci generací

Jak je již zmíněno výše v teoretickém popisu hodnot, hodnotovou orientaci dospívajících a vůbec všech lidí utváří do velké míry právě společnost. V této části práce se můžeme zaměřit na dva hlavní faktory. Za prvé nejbližší okolí dané osoby, a to pak především rodinu. Za druhé společnost, ve které žijí. Z pohledu společnosti, ve

⁶ Ondrejko, P. *Anómia ; socializácia a výchova v globálnej spoločnosti*. Bratislava, 1999.

⁷ Hartl, P. *Psychologický slovník*. Praha, 2000.

kteře vyrůstali dotazovaní rodiče a jejich potomci, zde vzniká jedna velká odlišnost, které se věnuji v následujících podkapitolách.

1.2.1 Vliv komunismu na tvorbu hodnot rodičů

Hodnotová orientace osoby, která vyrůstala a následně i produktivně žila určitou část svého života pod drobnohledem komunistického režimu, se musí zákonitě vyvíjet jiným směrem než hodnotová orientace dospívajícího v rámci formující se demokratické společnosti. Všichni z dotazovaných respondentů generace rodičů vyrůstali v období „ponormalizačním“, tedy době po roce 1969. V době, která byly do velké míry spojena s pocity beznaděje a nejasné budoucnosti. Jejich dnešní hodnotová orientace je tak touto skutečností samozřejmě značně ovlivněna.⁸

Abychom se vrátili zpět ke generaci dotazovaných rodičů, je potřeba zmínit, že více jak polovina z nich dospívala ve druhé polovině šedesátých letech. V době, ve které se socialistický režim začal do jisté míry uvolňovat až vše negativně vyvrcholilo v srpnu 1968, kdy do Čech vjela ruská vojska a potlačila reformní tendence obyvatelstva. Československo bylo posléze ruskými vojsky okupováno až do roku 1989, kdy takzvaná „Sametová revoluce“ ukončila více jak čtyřicetiletou komunistickou nadvládu v naší zemi a dala základ Československé demokratické republice.⁹

Více jak polovina dotazovaných rodičů tak zažila období normalizace, kdy v české společnosti po určitou dobu převážně panovaly pocity beznaděje, mnozí z nich neměli z různých důvodů možnost studovat střední či vysoké školy a mnozí z nich stejně tak před sebou neměli ani vidinu zářné budoucnosti. Valná většina z nich tak měla společného nepřítele, což bylo synonymum pro komunistický režim, a svým

⁸ *Dějiny Československa 1.* Praha : Kolektiv autorů, 1991.

⁹ *Ibid.*

pověštinou nenápadným způsobem proti němu bojovali.¹⁰

1.2.2 Vliv demokratizace společnosti na tvorbu hodnot potomků

Druhá cílová skupina mého výzkumu, tedy studenti vysokých škol ve věku od devatenácti do dvaceti šesti let žijící po valnou většinu svého života v demokratické společnosti, byli a stále jsou formováni v moderní evropské společnosti, která se vyznačuje velkým důrazem na individualitu jedince. Tato tendence je absolutním opakem toho, v čem vyrůstali naši rodiče. Ti naopak žili v dobách, kdy byla individualita jedince silně potlačována ve prospěch silně zprofanované původní myšlenky komunismu volající po společném vlastnictví a odmítající třídní rozdíly mezi lidmi.

Krom faktů, že jedni z dotazovaných dospívali na území České republiky v období komunismu a druhí v dobách demokracie, zde tedy máme další výraznou odlišnost, která má na rozdíle se hodnotovou orientací obou skupin velký vliv. Tou je skutečnost, že jedni z dotazovaných dospívali v období, které potlačovalo individuální schopnosti jedince, kdežto druhým to doba naopak vštěpuje a dá se říci, že to po nich do jisté míry i vyžaduje.¹¹

1.2.3 Vliv vzájemného působení generací na tvorbu jejich hodnot

Jak je již však zmíněno výše, kromě společnosti, ve které žijeme, mají velký vliv na tvorbu naší hodnotové orientace i naši nejbližší, v tomto případě pak povětšinou právě naši rodiče. Zde se tedy dostáváme do bodu, kdy se první cílová skupina mého výzkumu přičinila a do určité míry i zasloužila o výsledný soubor hodnot, dle kterého se řídí jejich potomci. Faktem zůstává, že dle odpovědí těchto dvou cílových skupin na otázky uvedené v dotazníku, se jejich hodnoty doopravdy do jisté míry liší. Tyto

¹⁰ Kolečkář, F. *Vzpomínky na ruskou okupaci*. Totalita.cz, 2001.

¹¹ Elias, N. *Spoločnosť indivíduí*. Bratislava, 2005

odlišnosti dvou různých generací ve vnímání statusu rodiny a manželství se nejdříve pokusím popsat a osvětlit dle několika výzkumů české společnosti, které byly vytvořeny v průběhu posledních dvaceti let.

1.3 Změny ve společnosti po roce 1989 ovlivňující tvorbu hodnot

Dle Strategického auditu České republiky z roku 2005 podmínila transformace společnosti v průběhu devadesátých let minulého století hluboké změny ve vytváření rodin a rození potomků. Stejně tak se změny společenských podmínek po roce 1989 projeví především ve formě odkládání vstupu do manželství a rození dětí do vyššího věku.¹²

1.3.1 Pokles sňatečnosti a snížení tendencí k uzavření manželství

V důsledku toho tak v devadesátých letech rychle poklesla sňatečnost a plodnost. Dle grafu prvosňatečnosti tak například v roce 1981 vstoupilo do manželství 96% svobodných žen a 89% svobodných mužů v průměrném věku 25 let u mužů a 22 let u žen. V roce 2003 pak do manželství vstoupilo pouhých 63% žen a 69% mužů v průměrném věku 30 let u mužů a 28 let u žen. V rozmezí dvaceti dvou let tak poklesl počet vstupů do prvních manželství o dvacet až třicet procent a věk vstupu do prvního manželství se prodloužil o pět až šest let. Oba ukazatele se samozřejmě stále vyvíjí a prodlužují hranici vstupu do manželství a snižují počet uzavřených sňatků.¹³

Mladí lidé po revoluci zareagovali na nové možnosti seberealizace a stejně tak i změnu sociálních a ekonomických podmínek pro základní existenci rodiny. Velké

¹² Potůček, M. *Jak jsme na tom. A co dál? : Strategický audit České republiky*. Praha, 2005.

¹³ Ibid.

procento z nich začalo odkládat založení rodiny do pozdějšího věku a nahrazovat manželství nesezdaným soužitím. Tyto ukazatele ilustrují, že se u generace dospívající v období po „Sametové revoluci“ oproti předešlým generacím do velké míry snížili tendence k uzavírání manželského svazku.¹⁴

1.3.2 Pokles plodnosti a jeho vliv na tvorbu nových rodin

Stejně tak se výrazně změnil i ukazatel úhrnné plodnosti za dobu třiceti let od roku 1981. Z původních dvou dětí na jednu ženu z roku 1981 porodí v dnešní době každá česká žena 1,4 dítěte v průměrném věku vyšším dvaceti šesti let. Úhrnná plodnost se tak stabilizovala na velice nízké úrovni hluboko pod hranici prosté reprodukce, kdy by měla jedna žena porodit 2,1 dítěte. Úhrnná plodnost v žádné z evropských zemí nepřevyšuje hranici prosté reprodukce, ale v posledních letech v České republice poklesla plodnost na extrémně nízkou úroveň a již po nějakou dobu se tak v rámci ukazatelů úhrnné plodnosti řadí mezi poslední země Evropy.¹⁵

Tyto hodnoty tak potvrzují, že krom uzavírání sňatků ubývá na našem území také početí dětí, které právě společně se svými rodiči tvoří základní rodinou jednotku. Vlivem nízké plodnosti také poklesl počet ročně narozených dětí a od roku 1994 zaznamenáváme úbytek obyvatelstva přirozenou měrou, což znamená, že roční počet narozených dětí je nižší než roční počet zemřelých osob na území České republiky.

1.3.3 Nárůst úrovně rozvodovosti a jeho vliv na rodinné hodnoty

Kromě úbytku sňatků a snížení úhrnné plodnosti, které zohledňuji ve svém bádání po původu odlišnosti hodnotové orientace dvou hlavních cílových skupin mého výzkumu, se v době od šedesátých let až do dneška různil přístup k tématu

¹⁴ Potůček, M. *Jak jsme na tom. A co dál? : Strategický audit České republiky*. Praha, 2005.

¹⁵ Ibid.

„rozvodovosti“ a měnil se i počet rozvedených manželství v průběhu času.¹⁶

1.3.3.1 Vývoj rozvodovosti z pohledu historie

První vysoký nárůst úrovně rozvodovosti přišel již v polovině šedesátých let, kdy nabyly platnosti nové zákony o rodině z roku 1963 a 1965, které například zrušily princip viny při rozvodu či umožnily rozvod i bez souhlasu jednoho z manželů. Umožnily tento krok, když spolu manželé nežili tři a více let. V roce 1969 tak počet rozvodů poprvé překročil hranici dvaceti tisíc a po dalších patnácti letech i třicetitisícovou hranici. V rozmezí třiceti let od šedesátých do devadesátých let se počet rozvodů téměř ztrojnásobil. Po „Sametové revoluci“ se ustálil počet rozvodů na třiceti tisících za rok a tato hodnota vesměs platila po celá devadesátá léta.

V roce 1999 byl zákon opět novelizován, kdy ztížil rozvody manželství s malými dětmi. Zahrnoval mimo jiné větu, že manželství nemůže být rozvedeno, pokud by to bylo v rozporu se zájmy dítěte. Především tato nová změna zapříčinila, že se v roce 1999 výrazně snížil počet rozvodů až na úroveň z roku 1971. Zaveden byl také takzvaný „nesporný rozvod“ se zjednodušeným projednáváním, při kterém soud nezjišťuje příčiny rozvratu manželství a partnery rozvede, pokud byly splněny předem stanovené podmínky. Mezi tyto podmínky patří například skutečnost, že manželství trvalo déle než jeden rok, manželé spolu alespoň půl roku nežijí a další. V roce 2001 ale počet rozvodů již opět stoupl nad třicet tisíc a tři roky nato tento počet téměř dosáhl své historicky maximální hodnoty z roku 1996, kdy bylo zrušeno 33 060 manželství. V dalších letech se míra rozvodovosti udržovala až do nynějška okolo 31 až 32 tisíc rozvodů ročně.¹⁷

¹⁶ Možný, I. *Rodina a společnost*. Praha, 2008.

¹⁷ Potůček, M. *Jak jsme na tom. A co dál? : Strategický audit České republiky*. Praha, 2005.

1.3.3.2 Růst úrovně rozvodovosti

Úroveň rozvodovosti je pak určitým procentem, které vztahuje rozvody ke sňatkům, ze kterých rozpady manželství vycházejí. Od šedesátých let tato úroveň trvale roste a v již výše zmíněném roce dokonce překročila čtyřicetiprocentní hranici. V současnosti se dle aktuálních výsledků na území naší republiky rozpadne každé druhé manželství. Rozvádějící se manželé žijí dle průměru dvanáct let spolu. Nejvyšší míry dosahuje rozvodovost mezi třetím až šestým rokem trvání svazku. Pokud se pokusíme porovnat výše uvedené údaje se zbytkem Evropy, patří Česká republika mezi země s jednou z nejvyšších úrovní rozvodovosti, stejně jako skandinávské země, pobaltské státy, Rusko, Velká Británie a Německo. Nejmenší počet rozvodů je pak na území Evropy především v silně katolických státech. Tedy v Itálii, Španělsku a Polsku. Co se týká rozvedených manželství s dětmi, jejich počet se v devadesátých letech podstatně zvýšil, kdy například v roce 1998 bylo od jednoho z rodičů odloučeno více než 32 tisíc dětí, což tvořilo 67% rozvedených manželství v daném roce. V posledních letech se rozvede necelých šedesát procent manželství s nezletilými dětmi.¹⁸

1.3.4 Vliv růstu rozvodovosti a snižování plodnosti a sňatečnosti na tvorbu hodnot

Na rozvod lze nahlížet jako na složitý společenský, etický a právní problém, který zasahuje kromě oblasti rodinného práva i život manželů, jejich dětí, majetkových poměrů a zároveň i celé společnosti. Ve společnosti neustále vzrůstá podíl svobodných a rozvedených žen a mužů jako důsledek poklesu sňatečnosti a právě vysoké rozvodovosti. Naopak poté klesá počet lidí, kteří žijí v manželství. Stejně tak se urychlily změny ve struktuře a velikosti českých domácností, kdy se podíl úplných

¹⁸ Matoušek, O; Pazlarová, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha, 2010.

rodin snížil na úkor nárůstu podílu domácností jednotlivců a rodin neúplných. Úbytek sňatečnosti a zvýšená rozvodovost tak stále zapříčiňuje zmenšování velikosti dnešních domácností. Po roce 1989 se na území naší republiky událo mnoho razantních změn.¹⁹

Tři výše zmíněné ukazatele (snižující se počet sňatků, snižující se počet narozených potomků v rodinách a zvyšující se míra rozvodovosti) mají velký vliv na mladé lidi, na jejich názory na manželství a kult rodiny, a do velké míry ovlivnily jejich hodnotovou orientaci. Stejně tak otřásl i základy hodnotových pilířů generace našich rodičů, kteří byli po roce 1989 nuceni přeorientovat své životní postoje.²⁰

1.4 Soudobé hodnotové preference české společnosti

Od možných jmenovatelů, kteří v dnešní době mohou působit na dopívající a mladé lidi při tvorbě jejich hodnotové orientace, se přesuneme k samotné analýze empirických sociologických výzkumů hodnot v dnešní české společnosti, kterou v roce 2009 vytvořil sociolog Libor Prudký se svým kolektivem (viz následující podkapitola).

1.4.1 Pořadí hodnotových preferencí dnešní české společnosti

Dle výzkumů Prudkého je v současné době na prvním místě hodnotových preferencí rodina před přáteli a známými osobami, volnočasovými aktivitami, prací, politikou a náboženstvím. Poslední dvě jmenované preference jsou až s velkým odstupem za v pořadí čtvrtou prací. Dle slov sociologů tento soubor hodnotových preferencí prokazuje vysokou odolnost proti změnám, ale zároveň jedním dechem dodávají, že po dobu posledních dvaceti let dochází k poklesu významu čtyř z šesti výše

¹⁹ Potůček, M. *Jak jsme na tom. A co dál? : Strategický audit České republiky*. Praha, 2005.

²⁰ Tuček, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003.

zmíněných hodnot s dvěma výjimkami, volného času a přátel a známých. Nejvýraznější dlouhodobý pokles je pak zaznamenanelný u hodnot práce a politiky. I přesto, že ve většině evropských států tato hodnota roste, všímáme si v České republice i stále se snižující hodnoty rodiny. Výrazný pokles pak můžeme zaznamenat také u hodnoty náboženství.²¹

1.4.2 Srovnání hodnotových tendencí Čechů se zbytkem Evropy

Dle výzkumu sociologa Libora Prudkého a jeho pomocného kolektivu z roku 2009 je vývoj výše uvedených tendencí v podstatě totožný s vývojem ve zbytku Evropy. Jen pokles hodnoty politické a občanské angažovanosti a hodnoty náboženství a rodiny je výrazněji vyšší než v ostatních evropských zemích. Jedním z důvodů těchto tendencí je skutečnost, že životní trendy v naší republice jsou čím dál tím více podmíněny tím, zda přináší člověku potěšení, tedy akcentují hédonismus.²²

1.4.3 Hodnotová orientace soudobé české společnosti

Z pohledu hodnotové orientace, tedy hodnot, které se týkají jejich zacílení a nástrojů k jejich dosažení, sestavil Prudkého kolektiv výpis osmi odlišných hodnotových orientací, které Češi uznávají.²³

- Příjemnost života převažující nad skromností a altruismem, kdy se k hédonistickým hodnotovým orientacím v roce 2007 hlásilo 90 procent dospělé populace České republiky.
- Dále převažují rovnostářské hodnotové orientace před nerovnostářskými v poměru 7 ku 2,5.

²¹ Prudký, L. *Inventura hodnot: Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, Praha, 2009.

²² Ibid.

²³ Ibid.

- 75% Čechů dává přednost snižování sociálních rozdílů.
- Xenofobní a nexenofobní orientace jsou v poměru půl na půl.
- Individualistické zaměření převažuje před spoluprací v poměru 7,5 ku 2.
- Etatistická orientace je rozložena na půl společně s odmítáním státního paternalismu.
- V poměru tři ku dvěma převažuje konformita nad vystupováním z řady.
- Tři ku jedné pak převažuje váha sekulárního nad náboženským.

1.4.3.1 Změny hodnotové orientace Čechů v posledních letech

Od roku 1997 narostl za deset let příklon k hédonismu o 16%, o 10% pak narostl konformismu a o 7% vzrostla i orientace rovnostářská. O několik procent se naopak snížila preference svobody před bohatstvím a bezpečím, kdy se k ní v roce 2007 přihlásilo 61%. Po uvážení těchto skutečností došlo dle vědců v české populaci k propojení individualismu s uzavřeností. Individualismus je v jiných světových zemích spojen s odpovědností za vlastní činy a úsilím o svobodu. V České republice však v tomto směru vzniká určitá zvláštní podoba liberalismu, kdy lidé jsou pro individualismus a svobodu pro svou osobu a zároveň vyžadují, aby se každý člověk staral sám o sebe a nikdo mu v jeho počínání nepřekážel.²⁴

1.4.3.2 Oslabení míry nepřijatelnosti přestupků

Výzkum zaobírají se hodnotami lidí v České republice v posledních letech také došel k poznání, že se během devadesátých let oslabila míra nepřijatelnosti některých přestupků. Více přijatelné než v minulosti jsou například rozvod, potrat, homosexualita či eutanazie. Stále silně nepřijatelné je pak užívání drog, pohlavní styk

²⁴ Prudký, L. *Inventura hodnot: Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, Praha, 2009.

s nezletilým, řízení dopravního prostředku pod vlivem alkoholu či politicky motivovaná vražda. Soudobá česká společnost také nepovažuje za přijatelné četné přestupky vůči slušnému chování, ale v mnoha případech je sama činí.²⁵

Mluvíme zde například právě o řízení automobilu pod vlivem omamných látek, daňových podvodech, úplatcích, jízdě bez platného dokladu ve veřejných dopravních prostředcích, nevěře či lhaní ve vlastní prospěch. Tyto na jednu stranu odsuzované přestupky jsou stále velmi rozsáhle užívány. Tato skutečnost nás pak vrací zpět k rozsáhle vyznávané hédonistické hodnotové orientaci dnešních Čechů, kteří zvláštním způsobem spojují individualismus s xenofobií a orientací na svobodu. *„Česká podoba liberalismu se ustaluje na individuálním prožitku, svobodě jako nebránění individuálnímu uplatnění a uzavírání se vůči vnějším okolnostem, vůči cizímu a odlišnému“.*²⁶

Všechny tyto výše vyjmenované hodnotové tendence a orientace zastávají dle průzkumů občané České republiky, tedy obě cílové skupiny mého dotazníku. Domnívám se, že pouze druhá z nich však ve společnosti, která si tyto hodnoty postupně vytvářela, dospívala, a z tohoto pohledu jimi musí být mnohem více ovlivněna než skupina rodičů, kteří dospívali v éře předrevoluční.

1.5 Srovnání hodnotových orientací obou generací

Po charakteristice hodnot, vyjmenování příčin do jisté míry odlišných hodnotových preferencí dvou generací, vyjmenování změn a skutečností, které mohly po roce 1989 ovlivnit pohled české společnosti na pojmy manželství a rodiny a popisu soudobých hodnot české společnosti, mohu přejít k poslední a zároveň nejdůležitější části této kapitoly, a to k vyjmenování a srovnání odlišných hodnotových preferencí obou

²⁵ Prudký, L. *Inventura hodnot: Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, Praha, 2009.

²⁶ Ibid.

zkoumaných generací.

Jak je již zmíněno výše, a ještě v rámci této práce několikrát zmíněno bude, přístup obou generací k životu ovlivnilo především dospívání v diametrálně odlišném prostředí. Generace rodičů se na začátku devadesátých let musela kompletně přetransformovat a přijmout nový politický systém. Starší a částečně i střední generace byla samozřejmě méně ochotná měnit své zažité zvyklosti a celkový způsob svého života. Jejich zvyklosti se totiž vytvářely především v rozmezí padesátých až osmdesátých let za zcela jiných podmínek a okolností.²⁷

Generace rodičů tak ke změně zažitých zvyklostí a svých hodnotových preferencí často neměla nejvhodnější individuální a sociální předpoklady, například zdraví, vzdělání či příjmy. Naopak, mladá generace je v tomto směru mobilnější a mnohem víc náchylná k přejímání vzorů, které v dobách minulých v České republice neexistovaly. Myslím tím především vzorů, které byly po roce 1989 do ČR importovány povětšinou ze západu. V této konfrontaci si také musíme uvědomit fakt, že většina lidí své v mládí nabyté hodnotové vzorce v průběhu života příliš nemění.²⁸

Milan Tuček s kolektivem ve svém díle *Dynamika české společnosti* došel k poznání, že při srovnání takzvané „předlistopadové“ generace s generací „polistopadovou“ dochází u těchto dvou generací ke shodě v orientaci na materiální a duševní stránky. Ve zbývajících hodnotových vzorcích ke shodě ale již nedochází. Nejvýraznějším rozdílem je zvýšená spotřební orientace a orientace na úspěch u mladých lidí vyrůstajících již v demokratickém státě ve všech vzdělanostních skupinách. U generace rodičů jsou tyto životní hodnoty pak vlastní jen vysokoškolsky vzdělaným odborníkům.²⁹

Stejně tak i orientace na rodinu a práci vykazuje opět s výjimkou vysokoškolsky vzdělaných lidí výraznou odlišnost. U generace rodičů orientace na rodinu není

²⁷ Tuček, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

podmíněna dosaženým vzděláním, což znamená, že většina z nich bez rozdílu přisuzuje rodině velký význam. U generace jejich potomků je tomu jinak. Orientace na rodinu zde totiž ztrácí svou důležitost mezi lidmi s nižším vzděláním. Naopak, jak se v této práci dočtete níže, vysokoškolsky vzdělaní lidé jsou v otázce rodiny a manželství mnohem více konzervativní. Tato skutečnost ve spojení s cílem mé práce předesílá, že jeho dosažené výstupy se nemusí příliš lišit, jelikož v ní srovnávám názory na rodinu a manželství generace rodičů a mladých vysokoškolských studentů. Tedy dvou skupin obyvatelstva, které se dle výzkumů Milana Tučka s kolektivem mohou v názorech na tyto pojmy do velké míry shodovat.³⁰

1.6 Shrnutí

Při bádání po změnách hodnotové orientace a jejich příčinách, generace dotazovaných rodičů a jejich potomků, jsem v rámci této části mé práce došel hned k několika důležitým poznání. Názory obou cílových skupin dotazníku musí být zákonitě v mnoha případech provázány, protože výchovné působení rodičů na jejich potomky muselo samozřejmě zanechat své stopy i v tvorbě názorů a hodnotové orientace jejich dětí.

Zároveň jsme však došli i k bodu, že se hodnotové preference obou skupin musí v jistých bodech lišit, jelikož každá z těchto dvou skupin vyrůstala v odlišném společenském a státním uspořádání. Zatímco generace rodičů prožila určitou část svého života v komunismu, jejich děti toto období zažily pouze v prvních letech svých životů. Vliv komunismu na hodnoty jedinců byl velice patrný a od tohoto vlivu je generace dnešních dvacetiletých vysokoškolských studentů oproštěna.

³⁰ Tuček, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003.

2 VIDĚNÍ SVĚTA Z POHLEDU OBOU GENERACÍ

Dvě cílové skupiny mého dotazníku. Dvě odlišné generace. Jedna s datem narození mezi lety 1953 až 1972, druhá v rozmezí let 1985 až 1992. Jedna generace vyrůstající, dospívající a mnohdy i určitou část svého dospělého života žijící v rámci komunistického režimu. Druhá generace pak vyrůstající a vstupující do dospělého života v nově se tvořící demokratické společnosti. Lze říci, že valná většina z cílové skupiny rodičů žila více méně polovinu svého života v komunismu a druhou půlku v demokracii, kdežto cílová skupina jejich potomků poznala již jen dobu postkomunistickou a společnost demokratickou.

V předešlé části této práce jsem se zaměřil především na hodnotové preference české společnosti, odlišnosti žebříčku hodnot obou výše zmíněných generací a problematiku dvou klíčových pojmů dotazníku – manželství a rodiny. V této části práce se pak pokusím popsat to, jak vidí svět generace rodičů a jak svět vidí naopak generace jejich dětí. Jak především generaci rodičů zasáhla „Sametová revoluce“ a kdo se v dnešní době chápe jako generace 89', do které můžu zařadit právě druhou cílovou skupinu respondentů, tedy studenty vysokých škol.

2.1 Změny v české společnosti po roce 89 ovlivňující vidění světa

Generace 89'. Generace mladých dnes již jednadvacetiletých lidí, kteří se narodili v roce, kdy se výrazně přepisovaly české dějiny. V roce, kdy se občané Československa po více jak čtyřiceti letech konečně vymanili z vlivu komunismu a většina z nich poprvé pocítila, jak chutná demokracie. Nutno říci, mladá demokracie, která se dodnes stále teprve formuje. Česká společnost v dobách následujících prošla obrovskými změnami, které samozřejmě musely při změně politického a

ekonomického systému zákonitě přijít. Tyto změny samozřejmě do velké míry ovlivnily i vidění světa obou generací, se kterými jsem spolupracoval na vyplnění dotazníku.

Krom již v předešlé kapitole zmíněných razantních změn ve sňatečnosti, rozvodovosti, porodnosti a celkového přístupu k manželství a partnerství se v mnohém změnila i celá česká společnost. Společensko-ekonomické změny na počátku let devadesátých a pozdějších totiž vedly i v demografickém chování k překonání různých dlouhodobých stereotypů a k větší diferenciaci životních drah a strategií rodin i jednotlivců. Na jedné straně manželství a rodina stále představují pro většinu české společnosti vysoké hodnoty. Na straně druhé se ale u nás prosadil liberálnější přístup, který je viditelný i ve většině ostatních evropských zemích, kdy se vnitřní vazby rodin rozvolňují a jsou utlumeny některé rodinné funkce.³¹

2.1.1 Změny ve věkové struktuře obyvatelstva

I tématu manželství a rodiny jsem se již v předchozí kapitole této práce dotknul. V české společnosti se ale po „Sametové revoluci“ děly i další razantní změny ve všech možných oblastech. Dle sčítání lidu v roce 2001 prošla česká společnost například výraznými demografickými změnami, kdy znatelně ubylo nejmladší populace. Počet dětí ve věku od 0 do 14 let byl v tomto roce o 250 000 jedinců nižší, než při posledním sčítání v roce 1991. Naopak absolutní počet lidí, kteří patří k takzvané post-produktivní či starší populaci se v období mezi sčítáními v letech 1991 a 2001 v podstatě nezměnil.³²

2.1.2 Změny ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva

³¹ Tuček, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003.

³² *Závěrečná zpráva o sčítání lidu, domů a bytů 2001 (zasedání vlády ČR dne 30.6.2004)*, dostupné z: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/obsah_scitani_lidu_2001

K další výrazné změně po roce 1989 došlo i ve vzdělanostní struktuře. Při sčítání lidu V roce 1991 na území České republiky žilo celých 34% populace starší patnácti let, která dosáhla pouze základního vzdělání. O deset let později se počet těchto lidí snížil o celých deset procent na 24%. Souběžně s tím naopak rostl podíl všech tří ostatních základních kategorií vzdělanosti, které dělíme na vyučení, středoškolské vzdělání a vysokoškolské vzdělání. Podíl vysokoškoláků v populaci starší patnácti let narostl mezi lety 1991 a 2001 pouze mírně, když se ze 7 % zvýšil na 9.³³

Nejvyšší stupeň dosaženého vzdělání je jedním z nejdůležitějších ukazatelů úrovně obyvatelstva. Ve společnostech post-průmyslových a průmyslových úrovní vzdělanosti patří k základním charakteristikám sociálního postavení a je velice důležitou dimenzí sociálního statusu. Vzdělanostní posun české populace je výrazně patrný za dobu posledních padesáti let a je vzestupný. Nejvýraznější posun byl pak zaznamenán především v posledních dvou dekadách, tedy od devadesátých let až do nynějška.³⁴

V současnosti se projevují dva hlavní efekty vývoje naší vzdělanostní struktury, které pochází z desetiletí minulých. Prvním z nich je vysoké zastoupení nižšího středního vzdělání, například vyučení, a to zejména mezi muži ve vyšších věkových skupinách. Je tomu tak především kvůli kvalitativním přeměnám vzdělanostní struktury, ke kterým došlo v padesátých a šedesátých letech minulého století a to především proto, že bylo třeba pokrýt zbrojní výrobu tehdejšího sovětského bloku. Českou ekonomiku a následně i školství, kulturu a několik dalších oblastí tato cesta poznamenala velice negativně. Jednoduše řečeno, velká část společnosti si v té době vytvořila představu, že dělnická povolání jsou finančně výhodnější než povolání nedělnická. Výchovným působením rodičů na své potomky se pak tento názor přenášel na další generace a v některých případech panuje až dodnes.³⁵

³³ http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/obsah_scitani_lidu_2001

³⁴ Ibid.

³⁵ Tuček, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003.

Druhým efektem vývoje naší soustavy vzdělávání, která ve velké míře ovlivnila i současnost, je takzvaná dlouholetá stagnace rozvoje terciárního vzdělávání, tedy vzdělávání vysokoškolského. Ač ještě v roce 1970 byl podíl nově přijímaných studentů na vysoké školy 10% a byl tak vyšší než v mnoha jiných západoevropských zemích, s příchodem normalizace se tato situace výrazně změnila a již v roce 1975 měla Česká republika v přepočtu na 10 000 obyvatel nejmenší podíl studentů vysokých škol ze všech vyspělých evropských zemí. Jak je již zmíněno výše, počet vysokoškoláku se v devadesátých procentech zvětšil jen mírně, ale v novém tisíciletí se začal zvyšovat mnohem razantněji, když se v rozmezí let 2001 až 2008 zvedl o více jak 120 000 studentů vysokých škol a vzrostl v tomto období téměř o polovinu, přesněji o 48 procent.³⁶

2.1.3 Změny v náboženském vyznání obyvatelstva

K další změně došlo i v duchovním přístupu Čechů k životu. V období komunismu nebyla otázka religiozity občanů prostřednictvím sčítání lidu zkoumána, takže neexistuje přesný údaj, který by doložil, kolik lidí se v dané době hlásilo k jakémukoliv náboženství.³⁷

2.1.3.1 Výzkumy o náboženských tendencích Čechů

Díla šetřící religiozitu na našem území v období mezi roky 1946 až 1989 například od autorky Dany Hamplové či Zdeňka R. Nešpora sice vznikala, ale žádné z nich nám nedalo jasnou odpověď, kolik věřících se v těchto dobách na území republiky vyskytovalo. Při sčítání lidu v roce 1991 se k různým církvím přihlásilo 44% Čechů a 40% se zařadilo mezi ateisty. Při sčítání v roce 2001 se tento poměr ještě více

³⁶ Tuček, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003.

³⁷ Ibid.

prohloubil na 32% věřících a 59% nevěřících.³⁸

2.1.3.2 Vývoj a příčiny českého antiklerikalismu

Dle výzkumu ISSP z roku 2005 pak podíl nevěřících lidí v české společnosti výrazně převyšuje ostatní evropské země. Kořeny českého antiklerikalismu, nebo-li hojně rozšířenému bezvěrectví, jsou často přisuzovány především komunistické ateistické propagandě z doby mezi lety 1948 až 1989. Dle Zdeňka Nešpora ale zasahují mnohem hlouběji, a to až do 19. století a období formování moderního českého národa, kdy se začalo opěvovat husitství a pozdější utrakvistický a bratrský humanismus jako výrazné momenty české historie. Víra těchto epoch do velké míry kolidovala s klasickým katolicismem 19. století, a především proto na našem území ztratila katolická církev valnou většinu svých vyznavačů.³⁹

K výrazné podpoře bezvěrectví českého národa samozřejmě přispěla i komunistická vláda, která po většinu času svého působení pronásledovala náboženské postoje a veřejně je zesměšňovala jako zastaralé či protinárodní. Většina společnosti tyto výroky z řad komunistických předáků vzala za své a označila se za ateisty. V tomto bodě můžeme spatřovat další rozdíl mezi generací rodičů, kteří se mnou spolupracovali na mém výzkumu, a jejich potomků, studentů vysokých škol z Jičína.⁴⁰

2.1.3.3 Víra v Boha a současná česká společnost

Dle výzkumu ISSP z roku 1998 pod vedením Dany Hamplové totiž vychází do té doby nepoznaný závěr. Lidé v České republice sice odmítají takzvané tradiční

³⁸ Tuček, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003.

³⁹ NEŠPOR, Z. R. „Jsou Češi skutečně nevěřící? „Ateistický“ národ v sekularizované Evropě a v náboženském světě.“ Pp. 204-215 in H. Maříková – T. Kostecký – T. Lebeda – M. Škodová (eds.): *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe...* Praha: Sociologické nakladatelství.

⁴⁰ Ibid.

náboženské systémy a organizované náboženství obecně, ale zároveň nepopírají svou víru, kterou pak orientují především na člověka. Až sedmdesát procent české populace například věří ve schopnost věštců předpovídat budoucnost. I když se tedy Češi při sčítání lidu považují a vydávají za ateisty, úplnými ateisty rozhodně nejsou. Svou víru pouze povětšinou nespojují s žádným oficiálním vyznáním, jelikož o ně nemají zájem, což dokazuje například pouhých sedm procent lidí, kteří v roce 2006 zavítali v České republice každý týden na bohoslužby.

Víra v Boha je menší než víra v nějakou duchovní sílu, tuto náboženskou orientaci však má více než 60% dospělých. Podle výše uvedených poznatků lze tvrdit, že počet věřících osob je na našem území stále velice nízký, ale dle průzkumů z posledních deseti let se oproti dobám předešlým objevuje stále více lidí, kteří v něco transcendentálního věří, ale povětšinou se pouze nepřiklání k oficiálním církevním institucím.⁴¹

2.1.4 Změny v práci a zaměstnání

Po „Sametové revoluci“ se také v mnoha ohledech změnil charakter práce a zaměstnání. Takzvanou „plnou“ zaměstnanost, o kterou se po celou dobu své existence komunistický režim pokoušel, po převratu vystřídaly dopady vztahu nabídky pracovní síly s poptávkou po ní. Ty postupem času vedly v devadesátých letech ke vzniku nejprve většinou dobrovolné a později i nedobrovolné nezaměstnanosti. Tento ukazatel po roce 1989 na území České republiky oproti dobám předchozím výrazně stoupl. V roce 1993 činila míra nezaměstnanosti v průměru 4,3%, ale v dalších letech se výrazně zvyšovala až po svůj vrchol v roce 2000, kdy se v prvním čtvrtletí vyšplhala téměř na 10%. K dnešnímu dni je na území České republiky 6,7% obyvatelstva v produktivním věku, které není ve stálém

⁴¹ Hamplová, D. *Náboženství a nadpřirozeno ve společnosti*. Praha, 2000.

pracovním úvazku.⁴²

Velké skupiny lidí začaly v první polovině devadesátých lidí opouštět své neperspektivní, nebo po zhroucení „východního“ trhu stagnující, pracovní posty v rámci některých odvětví a rychle se tak začala utvářet skupina živnostníků a soukromých podnikatelů. Pod vlivem liberalizace ekonomiky, radikálních změn ve vlastnické struktuře a především pak zahraniční i domácí poptávky po modernějším a kvalitnějším zboží a službách, se začala výrazně měnit odvětvová a profesní struktura společnosti. Tržní soutěž v rámci několika let téměř úplně vytlačila některá odvětví z domácího trhu, například v čele s elektronikou a do jisté míry i textilní výrobou. Stejně tak se na trhu práce začaly objevovat nové druhy povolání, v tomto případě například manažerské pozice, profese v informatice a další. Celá devadesátá léta se tak na našem území vyznačovala často chaotickým prolínáním se v historii zažitých pracovních tendencí s novými trendy.⁴³

Velké změny, které se na počátku devadesátých let v rámci pracovních sektorů a odvětví udály, ilustruje například stav z roku 1993, kdy se ve velice krátkém časovém rozmezí výrazně snížil celkový počet pracovníků v zemědělství, v tomto případě téměř o 300 000 pracovníků. Souběžně s tím pak téměř o 200 000 míst vzrostl podíl pracovních sil ve službách, tedy v takzvané terciární a potažmo i kvartérní sféře. V dalších letech již tak rychlé změny neprobíhaly a měnit se spíše začala jednotlivá odvětví a jednotlivé obory a skupiny profesí. Kromě změn v horizontální profesní struktuře také samozřejmě došlo i ke změnám ve struktuře vertikální, která se vyznačovala zvýšením složitosti práce a postavení v řízení na různých pracovních úrovních.⁴⁴

⁴² Tuček, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

2.1.5 Změny ekonomiky a životní úrovně obyvatelstva

Životní úroveň obyvatel České republiky prošla od roku 1989 hned několika odlišnými fázemi. Za první etapu můžeme považovat rok 1991 a náhlý hluboký plošný propad reálných příjmů a značné znehodnocení úspor jednotlivých domácností. To způsobilo skokové zvýšení cenové hladiny po cenové liberalizaci a bylo následováno výrazným snížením průměrné spotřeby služeb a zboží. Druhá etapa probíhala do roku 1996 a vyznačovala se postupným vyrovnáváním propadu v reálných příjmech obyvatelstva z let předešlých. Byla bohužel ale také provázena kumulací ekonomických problémů včele s nezvládnutou privatizací a špatnou konkurenceschopností české ekonomiky.⁴⁵

Tyto problémy později v letech 1997 až 1999 vykulminovaly ve vznik otevřené hospodářské krize na našem území. Ta výrazně ovlivnila třetí fázi vývoje životní úrovně českého obyvatelstva, když vyvrcholila dramatickým nárůstem nezaměstnanosti a poklesu reálných příjmů. Tyto skutečnosti přinutily velkou část českého obyvatelstva ke změně politických postojů a zapříčinily následnou porážku do té doby vládnoucí pravice levicí. Mezi další etapy pak patří následné oživení ekonomiky země v letech 1999 až 2002, následný vstup do Evropské unie a další vývoj české ekonomiky v letech 2005 až 2011, vyznačující se poklesem míry nezaměstnanosti na našem území.

2.1.6 Změny způsobu života

Způsob života lze popsat jako „*strukturovaný souhrn relativně ustálených každodenních praktik, způsobů realizace činností a způsobů chování v různých sférách lidské existence.*“⁴⁶ Ten je pak ovlivňován dvěma hlavními faktory. Faktorem vnějším, což jsou životní podmínky, které můžeme rozdělit na:

⁴⁵ Tuček, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003.

⁴⁶ Ibid.

- Geografické a ekologické
- Biologické
- Demografické
- Sociálně politické a politické
- Sociálně ekonomické a ekonomické
- Kulturní a obecné ideové
- Technologické

Druhým faktorem je pak faktor vnitřní, což je člověk sám o sobě a jeho osobnost se všemi svými potřebami, hodnotami, dovednostmi, zkušenostmi, schopnostmi, ambicemi a postoji.

Změny způsobu života české společnosti po roce 1989 lze rozdělit do tří různých skupin:

- Přejít z uniformity k pluralitě, tedy, rozšíření možností volby, kdy se značně rozšířilo spektrum možných variant způsobů života, a rozšíření svobody.
- Výrazná a prohlubující se diferenciaci způsobu života sociálních skupin a jednotlivců, založená především na ekonomických a sociálních možnostech lidí. Jinými slovy diferenciaci životního stylu lidí.
- Nárůst významu ekonomických a sociálně ekonomických kritérií při diferenciaci způsobu života. Jinými slovy, ekonomická kritéria čím dál tím více ovlivňují způsob našich životů. Životní způsob je tak výrazně diferencován na třídy dle výše příjmů jednotlivců.⁴⁷

⁴⁷ Tuček, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003.

2.2 Vnímání světa z pohledu generace 89

Všechny změny v české společnosti po roce 1989, které jsem výše vyjmenoval a popsal, byly změnami ale pouze pro jednu cílovou skupinu mého výzkumu. Jen generace rodičů musela těmito změnami již v dospělosti projít. Jejich potomci v rámci těchto změn teprve dospívali, a jelikož před tím nic jiného nezažili, nemůžeme zde v jejich případě mluvit o změnách jako spíš o podmínkách, ve kterých vyrůstali.

V roce 2007 vyzpovídali žurnalisté Jan Malinda a Jiří Sotona patnáct set osmnáctiletých studentů narozených v roce 1989, tedy první generaci již dospělých lidí, které aktivně nepoznamenal komunistický režim. Ptali se jich především na objekty jejich zájmů a jejich vidění světa. Již v předešlé kapitole zmiňuji určené srovnání hodnotové orientace generace rodičů a jejich dospělých potomků. Tato mladá generace je mnohem více orientovaná na úspěch než generace předchozí. Dnešní mladí lidé se tak často vidí jako samostatné bytosti, které mohou při vyvinutí péle dosáhnout čehokoliv chtějí. Určitý posun myšlení mladých Čechů také potvrzují slova psychologa Petra Macka, který si všimnul, že dnešní mladí lidé mají ve srovnání s předchozími generacemi menší úctu k autoritám a pravidlům, a dodává, že ve vývojové psychologii by se takovýto stav dal nazvat rozptýlenou zodpovědností.⁴⁸

Výše zmínění žurnalisté se zástupců generace ptali na jejich politické preference. Jedna třetina hlasovala pro Občanskou demokratickou stranu a téměř stejný počet respondentů sdělil, že nevolí. V tomto testu absolutně propadly levicové politické strany, pro které by hlasovalo asi jen 13% dotázaných respondentů. Je tedy zřejmé, že jejich náhled na svět je stále ovlivněn dozvuky komunistického režimu, kdy pouhá dvě procenta by volila Komunistickou stranu Čech a Moravy. Na otázku ve znění: „*Proti čemu byste demonstrovali?*“ respondenti vybrali v pořadí od první po pátou položku: týrání zvířat, nacionalistům, komunistům, radaru a sedm procent by

⁴⁸ Malinda, J; Sotona, J. GENERACE 1989. *Magazín Mladé fronty DNES*, 2007.

nedemonstrovalo vůbec.⁴⁹

Jedna z dalších otázek průzkumu se zabývala otázkou romské problematiky a dle dostupných výsledků stále ani mladí Češi si ještě k Romům nedokáží najít cestu. Někteří sociologové zdůrazňují, že ve skutečnosti může být averze mladých lidí vůči Romům ještě vyšší, protože respondenti v průzkumech nechtějí vypadat jako rasisté. Z těchto výsledků je zřejmé, že mladí Češi jsou i v dnešní době stále ovlivněni předchozím režimem, zároveň taky dvě třetiny z nich projevují zájem o politiku a osud své země. Cítí se být do jisté míry zodpovědní za její další směřování. Stejně tak je v Čechách do velké míry rozvinut určitý patriotismus, ke kterému se mladí lidé často hlásí.⁵⁰

Vidění světa dnešními mladými lidmi je také do velké míry ovlivněno velkým důrazem na individualismus, který je velice rozšířen v zemích „západního“ světa. Lidé tak vidí svět jako místo, ve kterém povětšinou svépomocí dosáhnou kýženého snu či cíle. Tyto tendence se k nám přenáší ruku v ruce s amerikanizací, která v posledních letech silně inspiruje celý svět a ovlivňuje tak způsob vnímání světa a života velkého množství lidí.⁵¹

2.3 Vnímání světa z pohledu rodičů

Generace rodičů, generace lidí, kteří se narodili v rozmezí let 1952 až 1971. Generace lidí, pro které byly výše vyjmenované změny v české společnosti po roce 1989 zásadními milníky jejich života. Určitá část z nich prožila polovinu života v rámci komunistického režimu a druhou v nově vznikající demokracii. Náhled na svět musí tak mít těmito dvěma odlišnými etapami svých životů ovlivněný a odlišný od náhledu jejich potomků. Mnohým z respondentů ze skupiny rodičů bylo

⁴⁹ Malinda, J; Sotona, J. GENERACE 1989. *Magazín Mladé fronty DNES*, 2007.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

v roce 1989 více jak 30 let. V tomto věku si tak musely zvykat na nové politické a ekonomické uspořádání společnosti.

Tito lidé se pak dle Milana Tučka dělí na dvě skupiny. Jedni na tuto změnu nahlíželi jako na dar, jako na možnost splnit si své sny z mládí a jako jedinečnou příležitost začít plně žít. Druzí byli naopak touto změnou natolik překvapeni, že možná až dodnes tápou a nevědí, co si s tím počít. Jedni po revoluci pocítili jen negativní dopady změny politického a ekonomického systému, například postupné snižování jejich mzdy, korupční aféry, vládu, kterou si nepřáli, a dodnes se tak nedokázali naplno sžít s nově nastolenou společenskou situací. Za komunismu často osobně nepoznali jakékoliv konkrétní zásahy do svého života ze strany komunistického režimu.⁵²

První skupina takovýchto osob často na vlastní kůži pocítila destruktivní vliv komunistického režimu, ať už v podobě znemožnění započetí studia na vysoké škole či ztížení pracovních podmínek. „Sametová revoluce“ pak pro takové lidi byla novým začátkem. Mnozí z nich si v průběhu následujících let dodělali vysokoškolské vzdělání a výrazně se posunuli i v pracovní sféře. Jejich vidina světa je tak tímto novým začátkem velice ovlivněna, dá se říci, že se v mnohém shoduje s vidinou světa generace 89, jen je navíc obohacena o cenné předchozí životní zkušenosti z dob před převratem. Takoví lidé pak mají mnohem větší úctu ke svobodě a životu než kdokoli jiný.⁵³

V těchto řádcích jsem se zaměřil na hodnotové rozpory a vidění světa obou generací, ale před tím, než přejdu k praktické části mé práce, tedy vyhodnocení dotazníků a jejich porovnání s částí teoretickou, považuji za potřebné ještě v následujících dvou kapitolách stručně nastínit aktuální vztah české společnosti ke dvěma klíčovými pojmy mého dotazníku, tedy k manželství a rodině.

⁵² Tuček, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha, 2003.

⁵³ Ibid.

3 VÝZNAM MANŽELSTVÍ V DNEŠNÍ ČESKÉ SPOLEČNOSTI

Jak již je zmíněno v této práci výše, v posledním dvacetiletí je velice vysoký pokles plodnosti a odkládání založení rodiny do vyššího věku. Tyto změny, které se takto razantně proměňují především od „Sametové revoluce“, jsou pak doprovázeny také dalšími a neméně významnými změnami, mezi které můžeme zařadit celkový pokles sňatečnosti, rozšiřování netradičních forem partnerského soužití, zejména pak soužití nesezdaných, a zvyšování mimomanželské plodnosti. Ve většině západoevropských zemí tyto tendence probíhají již od poloviny dvacátého století, ale u nás do rodinného práva plně zasáhly až po pádu komunistického režimu. Jelikož dva základní tematické okruhy mého dotazníku jsou rodina a manželství, popíšu v následujících řádcích vnímání těchto dvou pojmů českou společností.⁵⁴

3.1 Postoj české veřejnosti k alternativním formám manželství

Socioložka Jana Chaloupková tvrdí, že v obecném povědomí často panuje názor, že netradiční formy rodinného chování se rozšiřují hlavně mezi vysoce vzdělanými a liberálními vrstvami, které odmítají tradiční rodinné hodnoty. Z tohoto názoru vyplývá, že by tak měli žít především mladí a vzdělaní lidé. Stejně tak ve společnosti existuje názor, že růst mimomanželské plodnosti je zapříčiněn faktem, že celkový význam manželství klesá a že pro mnoho mladých lidí je manželství zastaralou institucí.⁵⁵

Postoj české společnosti k alternativním formám partnerského uspořádání lze

⁵⁴ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha, 2008.

⁵⁵ Chaloupková, J. Je manželství přežitkem? A pro koho?. *Jaká je naše společnost? : Otázky, které si často klademe* Praha, 2010.

hodnotit ze dvou perspektiv. Konzervativnější, kterou vesměs zastupují starší lidé a lidé s nižším vzděláním, a té liberálnější, kterou povětšinou vyznávají bezdětní, svobodní a často i rozvedení lidé. Předmanželská nesezdaná soužití se v České republice těší poměrně velké podpoře, když názor, že lidé spolu nejdříve žijí, pokud chtějí později uzavřít sňatek, schvaluje dle průzkumů ISSP z roku 2002 celých 73% Čechů. Že je v pořádku, když dva lidé spolu žijí bez plánování sňatku, si pak myslí 55% dotázaných.⁵⁶

3.2 Postoj mladých Čechů vůči manželství

I nadále je však v České republice manželství poměrně silně vnímáno jako podmínka k rodičovství, když 58% české populace si myslí, že lidé mají uzavřít manželství pokud chtějí mít děti. Přesto se v dnešní době rodí průměrně každé třetí dítě mimo manželství. Tyto řádky mohou vyvolat dojem, že mladá generace vesměs zastává názor, že je manželství zastaralou institucí, a že mladí preferují jiné formy partnerského a rodinného života.⁵⁷

Ale dle výzkumu Population Policy Attitudes and Acceptance II z roku 2002, který se soustředil pouze na postoje mladých v otázce manželství a zakládání rodiny, většina mladých svobodných lidí neplánuje žít celý život v nesezdaném soužití či sám, ale preferuje nejdříve život v nesezdaném soužití a následný vstup do manželství v pozdějším věku. Socioložka Dana Hamplová pak ve své studii z roku 2003 popisuje i postoj druhé cílové skupiny, se kterou ve svém výzkumu pracuji, když tvrdí, že dnešní čeští „vysokoškoláci“ jsou sice liberálnější, pokud se týká souhlasu s netradičními formami partnerského uspořádání, v případě preferovaného partnerského uspořádání se ale jeví jako poměrně konzervativní.⁵⁸

⁵⁶ Chaloupková, J. Je manželství přežitkem? A pro koho?. *Jaká je naše společnost? : Otázky, které si často klademe* Praha, 2010.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

Při srovnání dat ze sčítání lidu z let 1991 a 2001 zjistíme, že se postupně zvyšuje počet mladých lidí, kteří žijí v nesezdaném vztahu. Stále však platí, že nejzastoupenější skupinou, která žije v neformálních svazcích jsou stále lidé, kteří již mají předchozí zkušenost s manželstvím. Nemůžeme však tato data citovaná ze sčítání lidu brát jako úplně přesné, jelikož zde existuje možnost, že byla při samotném sčítání lidu podhodnoceny a ve skutečnosti je takovýchto soužití na území naší republiky mnohem více.⁵⁹

3.3 Postoj české společnosti vůči manželství

I přesto, že se nesezdaná soužití v České republice vyskytují velice často, dle pohledu naší společnosti stále představují určitý předstupeň manželství či rodinné uspořádání osob, které mají již určitou vesměs negativní zkušenost s manželstvím. Nemůžeme však říci, že by se nesezdaná soužití stávala dlouhodobou alternativou manželství. V rovině postojů se dle Jany Chaloupkové jeví jako nejliberálnější lidé při náhledu na tuto problematiku právě lidé s vysokoškolským vzděláním, jejichž reálné chování je ale na druhou stranu mnohem tradičnější.⁶⁰

Manželství v naší společnosti přesto stále udržuje vysokou hodnotu a je většinou Čechů považováno za optimální druh partnerského a rodinného uspořádání a soužití. Zároveň však již manželství nepředstavuje jedinou společensky akceptovanou formu partnerského soužití jako v dobách minulých.⁶¹ Z pohledu základní teze mé práce, tedy skutečnosti, že mnou dotazovaní vysokoškolští studenti v průměru přisuzují mnohem menší váhu manželství a rodinným hodnotám, jsou pak směrodatná a potvrzující především výše uvedená tvrzení a výzkumy Jany Chaloupkové⁶² o

⁵⁹ Chaloupková, J. Je manželství přežitkem? A pro koho?. *Jaká je naše společnost? : Otázky, které si často klademe* Praha, 2010.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

⁶² Chaloupková, J. Je manželství přežitkem? A pro koho?. *Jaká je naše společnost? : Otázky, které si často klademe* Praha, 2010.

názorech panujících v obecném povědomí:

- Že netradiční formy rodinného chování se rozšiřují hlavně mezi vysoce vzdělanými a liberálními vrstvami, které odmítají tradiční rodinné hodnoty.
- Dále pak skutečnost, že vysokoškolští studenti jsou liberálnější při vyslovování souhlasu s netradičními formami manželství.
- A také fakt, že se neustále zvyšuje počet mladých lidí, kteří žijí v nesezdaném vztahu.

4 VÝZNAM RODINY V DNEŠNÍ ČESKÉ SPOLEČNOSTI

Kořeny všech výše zmíněných aktuálních názorů a hodnotových tendencí musíme hledat v historii, kdy se objektivní společenské hodnotové normy české společnosti utvářely s tokem času a historický vývoj českého národa na ně měl zásadní vliv. Každý národ určují právě jeho dějiny a jinak tomu není ani u České republiky. Český národ byl po značnou část své existence utlačován, ať už mluvíme o téměř čtyři stalet dlouhé éře Habsburků, či o již výše několikrát zmíněné jedenačtyřicetileté nadvládě komunistů. A i tyto skutečnosti měly obrovský vliv na hodnotové normy, které zastává dnešní česká společnost. Hlavním tématem této práce jsou rozdílné názory dvou věkových skupin, dvou generací, na problematiku rodiny a manželství. Jejich názory byly také do velké míry ovlivněny samotným vývojem rodiny na našem území. Mnoho odborníků v posledních letech tvrdí, že současná rodina je v krizi.⁶³

4.1 Krize rodiny

Řada demografických ukazatelů tuto tezi podporuje, jako například velice vysoká míra rozvodovosti, větší počet dětí, které se nenarodí v manželství, velký počet neúplných rodin či rodin doplněných. Dále pak velké množství v samotné rodině zanedbávaných dětí, jejich vzrůstající agresivita a další společensky negativní jevy. Ani nepříznivá ekonomická situace, ve které se nachází mnoho dnešních mladých rodin, teze o krizi současné rodiny nevyvrací a naopak je jen potvrzuje. Upuštění od dominantní role muže, zvyšující se ekonomická schopnost žen se o sebe postarat a nadměrná tolerance k nemanželským sexuálním vztahům mohou být také jedněmi z ukazatelů velkých změn, které se v posledních desetiletích se současnou rodinou

⁶³ Prisching, M. *Rodina ve společnosti stresu*. Praha, 2006.

dějí.⁶⁴

I přes tyto argumenty je ale rodina v České republice v mnohém jiná, než v okolních, především pak západoevropských, zemích. Komunistický režim, který na území naší republiky panoval přes čtyřicet let, určitým způsobem rodinu zpevnil. Ta má nyní mnohem větší obranyschopnost oproti vlivům a tlakům zvenčí. I proto někteří autoři zabývající se současnou rodinou nemluví ani tak o krizi, jako spíše o adaptačním procesu, kterým současná rodina neustále prochází.⁶⁵

4.1.1 Adaptační proces či krize rodiny?

Sociologové se v náhledu na tuto problematiku rozdělují na dvě skupiny, kdy jedni tvrdí, že i když rozvodovost do jisté míry stále stoupá, stejně tak ale přibývá i druhých a dalších sňatků a proto se dle dlouhodobých výzkumů v podstatě od konce 19. století nezměnil počet dospělých lidí, kteří jsou ve sňatku. Zastávají tedy názor, že rodina se v krizi nenachází. Jiní sociologové pak ale pracují s názorem, že rodina v krizi je, jelikož původně nebyla předurčena k tolika změnám na postech manželů a manželek. Tento pohled se dá nazvat tradicionalistickým či konzervativním.⁶⁶

4.1.2 Historický vývoj krize rodiny

Pojem „krize rodiny“ se výrazněji z pohledu novodobé společnosti začal používat ve spojení s První světovou válkou. Již od industriální revoluce se začaly evropské rodiny výrazně proměňovat. Výraznou proměnu rodiny pak do velké míry postihla právě První světová válka, kdy musely tisíce mužů opustit své rodiny a narukovat. Mnozí z nich nepřežili, mnozí se do svých domovů vrátili až po dlouhých letech.

Mnoho žen bylo tak nuceno vychovávat své potomky bez otců. Mnoho svobodných

⁶⁴ Prisching, M. *Rodina ve společnosti stresu*. Praha, 2006.

⁶⁵ Možný, I. *Rodina a společnost*. Praha, 2008.

⁶⁶ Goody, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. Praha, 2006.

žen se ani v průběhu války a po jejím skončení nemohlo vdát, jelikož mužů byl v té době jednoduše nedostatek. Mezi zeměmi, které se do války zapojily a těmi, které se nezapojily, pak vznikl velký rozdíl v porodnosti dětí, kdy se na území válčících států v období mezi lety 1914 až 1920 narodil jen velice malý počet nových potomků.⁶⁷

Druhá světová válka již poznamenala téměř všechny evropské rodiny, kdy byl kromě milionů zabitých mužů přímo v boji vyhlazen i obrovský počet židovských, romských a dalších „nežádoucích“ rodin. Ani v následujících letech po Druhé světové válce to české rodiny neměly jednoduché, jelikož se musely již tři roky po uzavření míru podrobit komunistickému režimu.⁶⁸

Totalitní režimy si kultu rodiny povětšinou příliš nevážily, jelikož pro ně rodina byla především určitým druhem přenašeče nerovnosti ve společnosti. Rodinu chtěly nahradit kultem strany či vlasti, kdy ve straně panovala přísná disciplína a její členové vyznávali ideologii udržení státu jako instituce. Tento režim tak ve skutečnosti vůbec nemyslel na potřeby lidí. Šlo mu především o udržení komunistické moci.

Dnes již víme, že základní myšlenka komunismu a všech totalitních režimů je utopická a v dnešní společnosti neaplikovatelná tak, aby nebyla posléze zneužita. Nátlak, který režim na rodiny vyvinul, ale naopak spíše přispěl k tomu, že se rodiny semkly, protože především svou jednotností mohly bez újmy přežít a fungovat soběstačně.⁶⁹

⁶⁷ Goody, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. Praha, 2006.

⁶⁸ Možný, I. *Rodina a společnost*. Praha, 2008.

⁶⁹ Ibid.

4.2 Rozvod jako temný přízrak rodiny

Z výše uvedených skutečností je zřejmé, že manželství ruku v ruce s rodinou prochází v posledních dvaceti letech zásadními změnami. A to muselo do velké míry zanechat své stopy i na lidech, kteří v posledních dvaceti letech vyrůstali a pomalu se začleňují mezi dospělé. Pokud se ještě na moment vrátím k vysoké míře rozvodovosti, která v posledních letech rozkládala mnoho českých rodin, musím konstatovat, že takovýto rozpad rodiny má obrovský vliv na dítě a mimo jiné samozřejmě i na tvorbu jeho hodnot. Po rozšíření dotazníků a jejich vyplnění respondenty jsem zpětně zjišťoval, kolik z rodičů pochází z rozvedených rodin a kolik z jejich potomků pochází z rozvedených rodin.

Celých 42% dotazovaných mladých studentů vysokých škol pochází z rodin, kde se jejich rodiče rozvedli. Pouhých 12 procent z dotazovaných rodičů pak uvedlo, že žilo v rozvedených rodinách. Tento fakt se zákonitě musí projevit i na hodnotových normách obou cílových skupin mého dotazníku. Tyto informace mimo jiné také dokazují, že polovina dotazovaných studentů zažila rozvod svých rodičů, a stejně tak, že i každý druhý dotazovaný rodič se rozvedl se svým protějškem. Obě cílové skupiny tak musí být touto skutečností poznamenány. Dle mého názoru však mnohdy odlišným způsobem.

5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

V následující části mé práce se zaměřím na její hlavní část, tedy část praktickou. Nastíním zde cíle a úkoly, které jsem si v rámci výzkumu vytyčil. Dále pak stanovím dvě hypotézy, které se pokusím pomocí získaných výstupů potvrdit. Na závěr pak předložím formou tabulek a stručných popisů výsledky odpovědí na jednotlivé otázky.

5.1 Cíle a úkoly práce

Hlavním cílem této práce bylo porovnání jednotlivých odpovědí skupiny studentů vysokých škol s trvalým místem pobytu v okrese Jičín s odpověďmi jejich rodičů na téma rodiny a manželství. Cílem práce bylo také vymezení rozdílů mezi těmito dvěma skupinami. Dotazník je rozdělen na dvě části. Na prvních dvou stranách odpovídá na otázky k akademickému roku 2010/2011 aktivní student libovolné vysoké školy z Jičínska a na dalších dvou jeden z jeho rodičů.

Hlavním úkolem mé práce tedy bylo rozšíření dotazníků mezi co největší počet aktivních vysokoškolských studentů z Jičínska a jejich rodičů a následné zpracování výsledků a jejich porovnání. Ke 30. dubnu roku 2011 je na Městském úřadě v Jičíně registrováno celkem 403 aktivních studentů vysokých škol v celé ČR. Do mého výzkumu se mi podařilo zapojit téměř polovinu z nich, když dotazníky vyplnilo 163 studentů s jedním ze svých rodičů.

5.2 Hypotéza

1. Očekávám, že se u generace dnešních aktivních studentů vysokých škol projeví menší důraz na potřebu a význam manželství, tedy, že generace narozená mezi lety

1985 až 1992 nebude dávat manželství takovou důležitost jako generace jejich rodičů.

2.Očekávám, že generace narozená mezi lety 1953 až 1972 bude dle odpovědí na otázky v dotazníku více uctívat kult rodiny, tedy, že bude přisuzovat větší váhu rodinně a rodinným hodnotám než generace jejich potomků.

5.3 Vyhodnocení jednotlivých otázek

Celý výzkumný dokument je rozdělen na dva dotazníky. První z nich je určen pro aktivní studenty vysokých škol s místem pobytu v okrese Jičín a druhá část je určena pro jednoho z jejich rodičů. První dotazník obsahuje 23 otázek, druhý pak 22, kdy první z nich obsahuje oproti druhému o jednu otázku navíc. Jedna otázka je také v obou dotaznících položena do jisté míry rozdílným způsobem. Všechny ostatní otázky jsou pro obě cílové skupiny respondentů totožné. Oba dotazníky jsou také rozděleny na dva oddíly, kdy první z nich je zaměřen na dotazy týkající se manželství a druhý na otázky týkající se rodiny a rodinných hodnot. Z odpovědí na otázky v dotazníku jsem vytvořil celkem šestnáct grafů, kdy hodnoty v nich jsou vyjádřeny buď v procentech a nebo v počtu odpovědí skupiny respondentů.

5.3.1 Otázka č. 1a: „Věk“

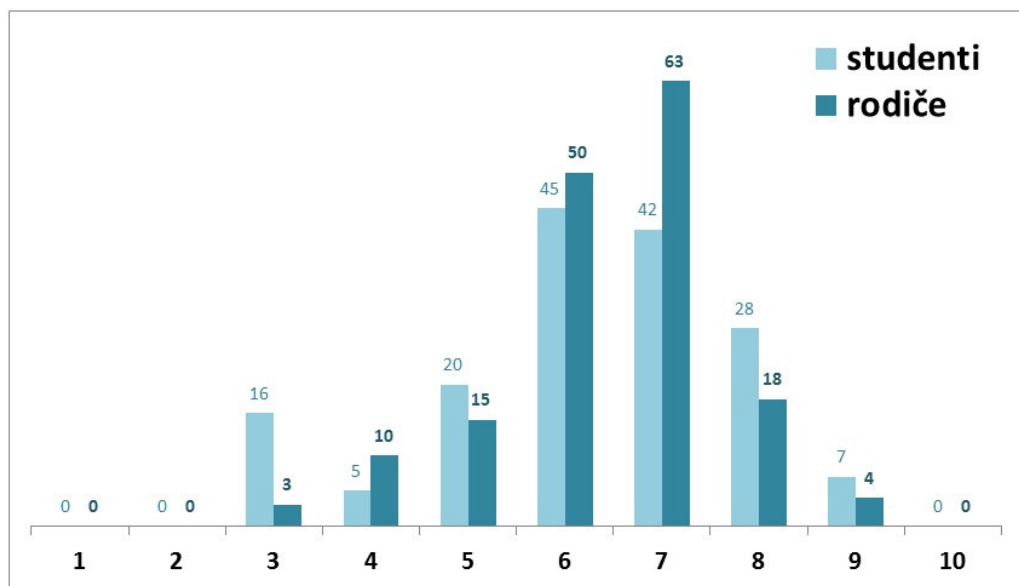
Odpovědi na tuto otázku jsou zohledněny již výše v této práci, kdy dle jednotlivých odpovědí jsem došel poznání, že všichni dotazovaní studenti jsou ke 30. dubnu roku 2011 ve věku od 19 do 26 let. Respondenti ze strany rodičů jsou pak ke stejnému datu ve věku od 39 do 58 let. Tyto informace jsem zohlednil především v teoretické části této práce při popisu odlišností hodnotových orientací obou generací.

5.3.2 Otázka č. 1b: „Pohlaví“

Dotaz na pohlaví respondentů jsem později ve výzkumu nezohledňoval a mezi otázky jsem jej zařadil jen z důvodu určité zvědavosti. Mezi respondenty z řad studentů se objevilo 57% mužů a 43% žen. Výrazné hodnoty jsem dosáhl z řad generace rodičů, kdy dotazník vyplnilo 81% žen a pouze 19% mužů, což může poukazovat na neochotu odpovídat či pracovní vytíženost mužů.

5.3.3 Otázka č. 2:

„Na škále od jedné do deseti, kdy jedna značí nejmenší a deset nejvyšší důležitost, zakroužkováním daného čísla označte, jakou důležitost podle vás má v dnešní společnosti manželství.“

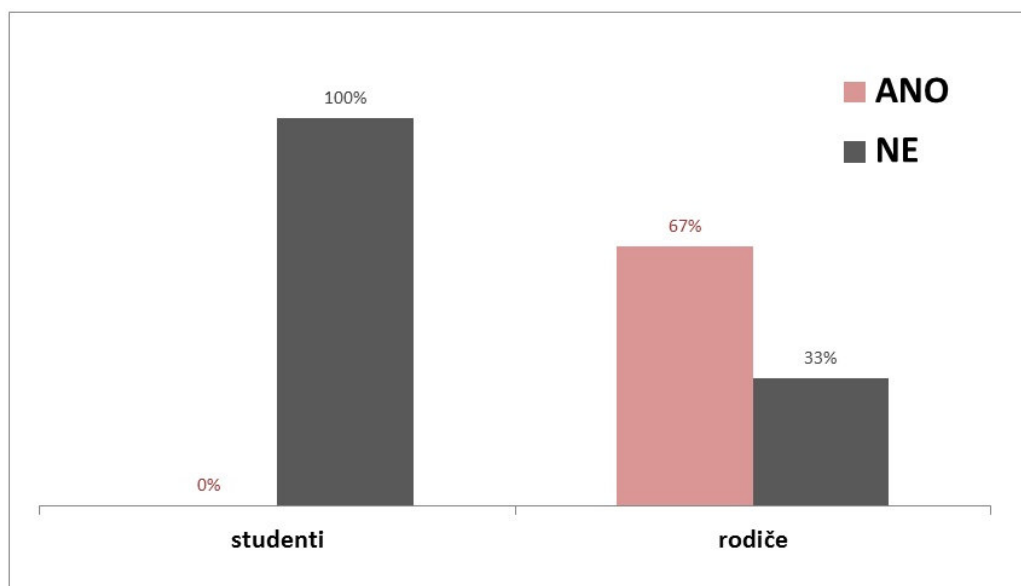
Z tohoto grafu vyplývá, že větší důležitost manželství stále přisuzuje generace našich rodičů, kdy mu dvě třetiny respondentů přisoudily důležitost na škále mezi šestkou a sedmičkou. Překvapivá může být do jisté míry skutečnost, že se zde neobjevila ani

jedna maximální hodnota, kdy nikdo z dotázaných nepřisuzuje manželství ani minimální ani maximální důležitost.

Domnívám se, že překvapivým výstupem těchto hodnot je pak skutečnost, že 122 ze studentů vysokých škol, tedy valná většina dotazovaných, přisuzuje manželství nadprůměrnou důležitost od bodu šest výše. I tento výstup tak do jisté míry potvrzuje slova Jany Chaloupkové, která tvrdí, že jako nejliberálnější lidé při náhledu na manželství jsou lidé s vysokoškolským vzděláním, jejichž reálné chování je ale na druhou stranu mnohem tradičnější.⁷⁰

5.3.4 Otázka č. 3:

„Jste ženatý / vdaná? (zakroužkujte ANO / NE)“

Konečný výsledek vyhodnocení této otázky se v rámci odpovědí studentů dal do velké míry očekávat. Na grafu vidíme, že žádný ze 163 dotazovaných studentů

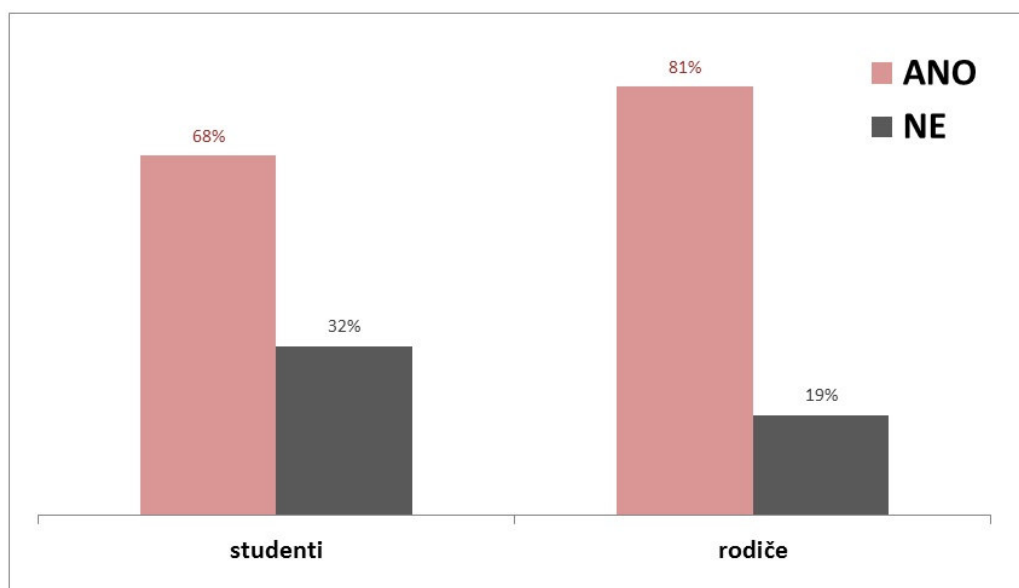
⁷⁰ Chaloupková, J.; Šalamounová, P. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Praha, 2004.

prozatím nevstoupil do svazku manželského, což potvrzuje v teoretické části této práce zmíněnou skutečnost, že se věk vstupu do prvního manželství neustále zvyšuje a v dnešní době se pohybuje kolem 28 let u žen a 30 let u mužů.

Velice zajímavé číslo se ukázalo na grafu se zpracovanými odpověďmi rodičů, kdy celých 33% z nich již nežije v manželství. Ač otázka na počet respondentů z řad studentů, jejichž rodiče se rozvedli, v dotazníku nebyla zahrnuta, zpětně jsem se na ní u všech respondentů dotázel a došel poznání, že 42% z nich zažilo rozvod svých rodičů. Znamená to tedy, že 9% rodičů i po rozvodu opět vstoupilo do dalšího svazku manželského, naopak, 33% z nich již do manželství znovu nevstoupilo.

5.3.5 Otázka č. 4:

„Má podle vás smysl v dnešní době uzavírat manželství? (zakroužkujte ANO / NE)“

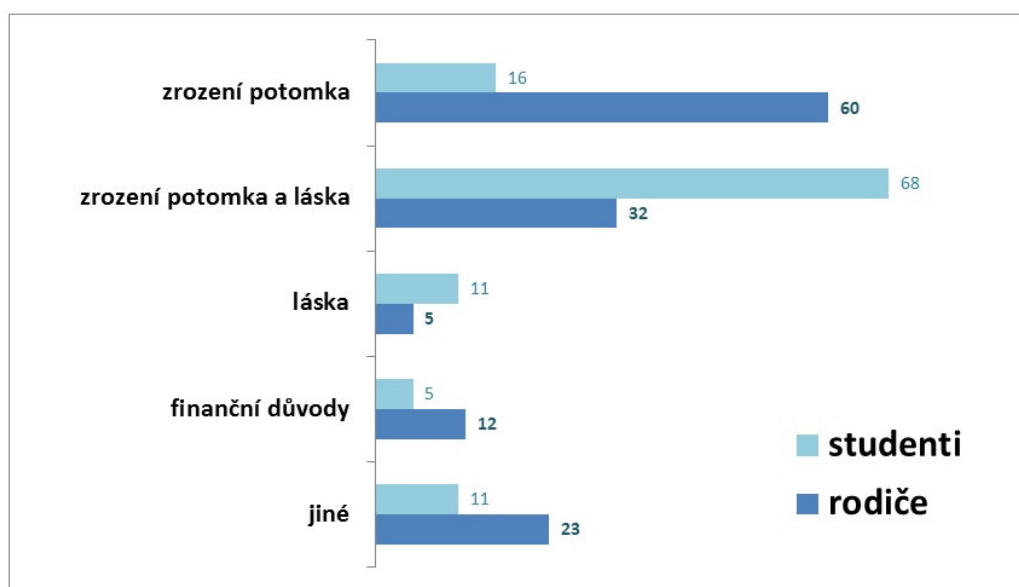

I zde je patrná určitá názorová jednota studentů i jejich rodičů, kdy si většina dotazovaných z obou skupin myslí, že uzavírat manželství v dnešní době stále určitý smysl má. Jen je u rodičů tento názor o 13% silnější než u jejich potomků. Tento graf

tak stále potvrzuje výše zmíněné teze Jany Chaloupkové, která tvrdí, že manželství si v naší společnosti stále udržuje vysokou hodnotu a je většinou Čechů považováno za optimální druh partnerského a rodinného uspořádání a soužití.⁷¹

5.3.6 Otázka č. 5:

„Pokud je vaše odpověď na čtvrtou otázku kladná, jaký by podle vás měl být hlavní důvod k uzavření manželství?“

Tato otázka byla otevřená, což znamená, že dotázaní respondenti měli do volného pole napsat hlavní důvod, kvůli kterému by dva lidé měli vstoupit do svazku manželského. Tyto důvody jsem rozdělil na pět různých skupin dle četnosti jejich použití. Mnoho respondentů napsalo dva důvody ve složení láska a zrození potomka. V tomto případě nám zde vzniká první výrazná odlišnost, kdy více než dvě třetiny dotazovaných rodičů berou jako hlavní důvod k uzavření manželství především zrození potomka. Podobný názor mají i respondenti ze strany studentů, ale u nich se

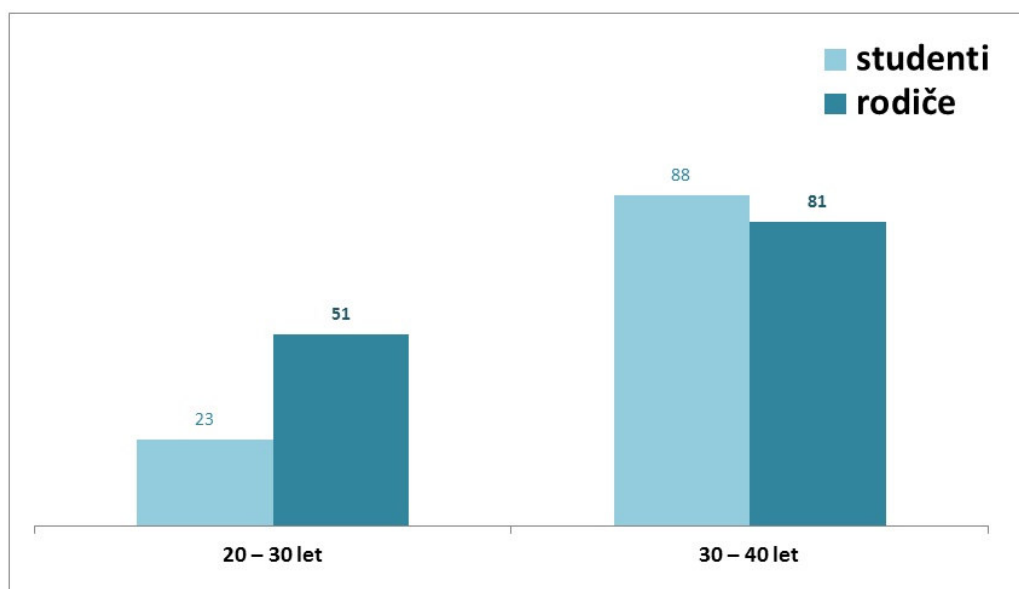
⁷¹ Chaloupková, J.; Šalamounová, P. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Praha, 2004.

také oproti jejich rodičům na plno projevuje víra v lásku a její důležitost pro vstup do manželství.

Dle mého názoru je tato skutečnost podpořena jejich mladým věkem, kdy mnoho z nich se mnohdy teprve začíná orientovat v partnerském životě. Druhým výrazným faktorem dle mého názoru jsou také média, která v posledních letech, například formou kinematografie a jiných druhů umění, až nezvykle často pracují s myšlenkou skutečné, pravé a jedinečné lásky. Mnoho lidí pak může žít v domněnání, že přesně na toho jediného člověka musejí počkat a svojí vzájemnou lásku pak zpečetí uzavřením manželství. Do jisté míry mě překvapilo i několik odpovědí zohledňující finanční důvody jako jednoho z hlavních důvodů k uzavření manželství. V kolonce jiné pak byly zmíněny důvody jako určitý druh podpory partnera či dosažení určité doby nesezdaného soužití, které by mělo logicky přejít v manželství.

5.3.7 Otázka č. 6a:

„Pokud je vaše odpověď na otázku č. 4 kladná, jaký věk je podle vás nejvhodnější pro uzavření manželství?“

Z tohoto grafu je patrné, že si většina rodičů i studentů myslí, že je nejvhodnější věk pro uzavření manželství mezi třicátým až čtyřicátým rokem. Tato otázka byla opět otevřená, takže jsem odpovědi všech respondentů shrnul pouze do dvou kategorií 20 – 30 let a 30 – 40 let. Nikdo do dotazníku nenapsal jiný věkový údaj než takový, který by spadal do rozmezí 20 až 40 let. Respondenti nejčastěji pracovali s třicátým až pětatřicátým rokem věku osob, které by měly vstoupit do svazku manželského. Tento výstup opět potvrzuje s lety neustále se zvyšující věk Čechů vstupujících do prvního manželství.

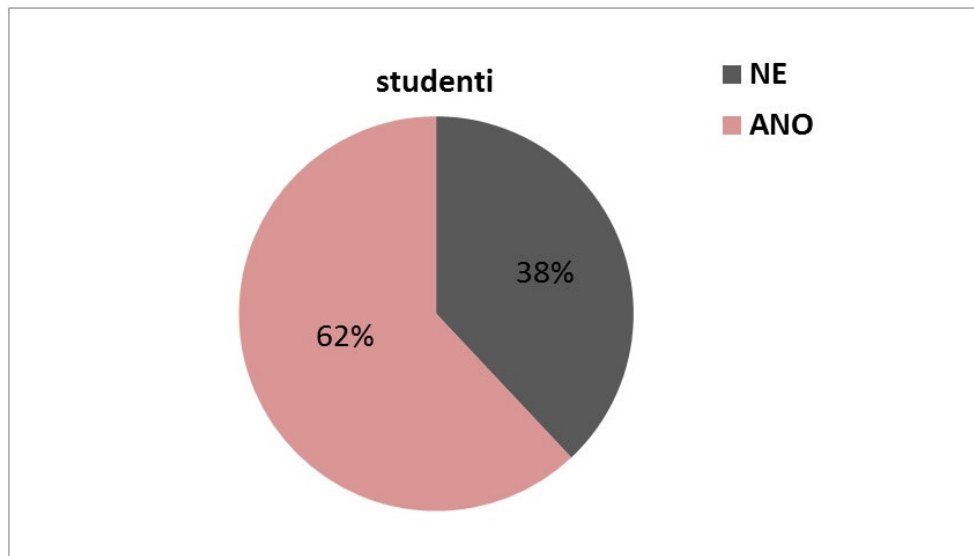
5.3.8 Otázka č. 6b:

„Pokud je vaše odpověď na otázku č. 4 negativní, proč podle vás manželství v dnešní době nemá smysl?“

Na čtvrtou otázku odpovědělo negativně pouze 52 studentů a 31 rodičů a kvůli takto malým hodnotám jsem odpověď na otázku číslo 6b tedy nezohlednil při tvorbě dalšího grafu. Otázka byla opět otevřená. Mnoho z celkem 83 odpovědí se lišilo, takže vytvoření tabulky nedávalo v případě této otázky valný smysl. Nejčastěji zde byly napsány věty pátrající po smyslu manželství, když se každé druhé beztak rozvede či nepotřebnosti církví či státem požehnaného svazku k tomu, aby spolu dva lidé mohli žít a společně vychovávat své potomky.

5.3.9 Otázka č. 7 (pro studenty):

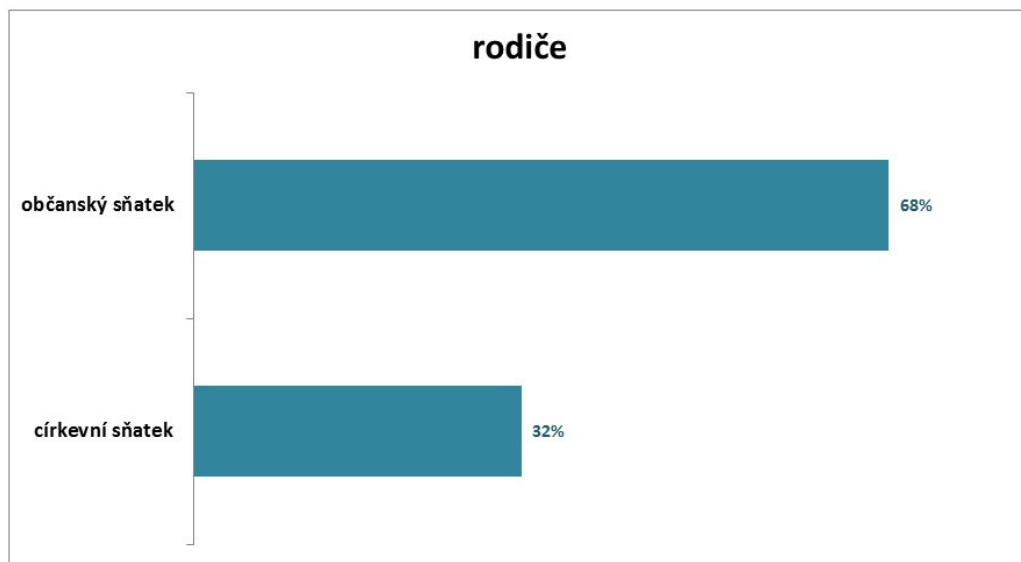
„Hodláte ve svém budoucím životě vstoupit do stavu manželského?“

Otázka číslo 7 je studentům a rodičům položena odlišným způsobem. Respondenti ze skupiny studentů mě v tomto případě překvapili, kdy celý 62 procent z nich počítá se svým budoucím vstupem do manželství, což opět potvrzuje výše zmíněné teze Jany Chaloupkové o tradičním chování vysokoškoláku v rámci otázky vstupu do něj.

5.3.10 Otázka č. 7 (pro rodiče):

„Pokud jste sňatek v průběhu svého života uzavřeli, zakroužkujte jakým způsobem.“

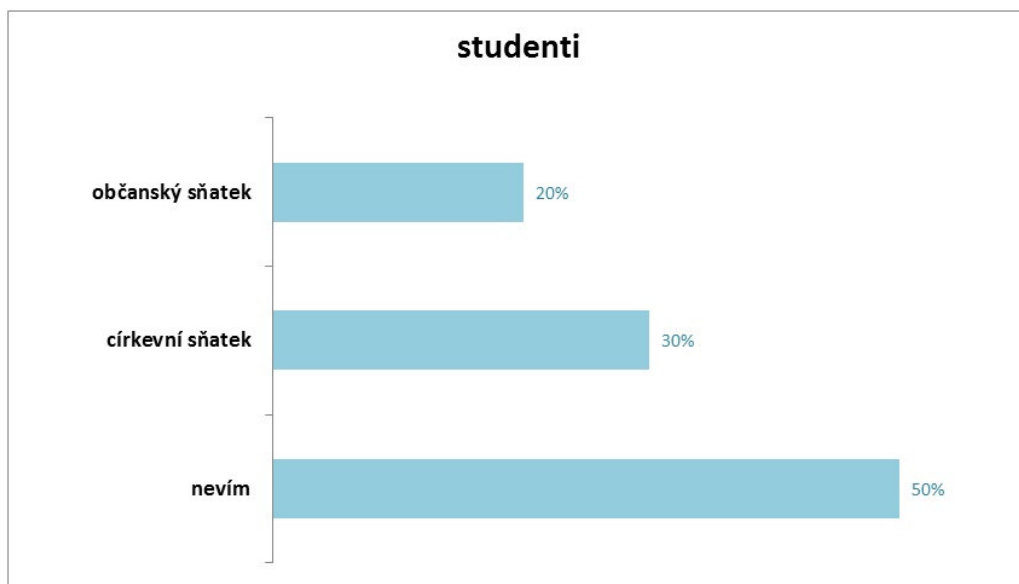

Je velice zajímavé, že celých sto procent všech rodičů vstoupilo v minulosti do manželského svazku. Pro Čechy jako postkomunistickou zemi je také velice signifikantní, že více jak dvě třetiny z dotazovaných rodičů vstoupily do manželství formou občanského sňatku a pouhá necelá jedna třetina formou církevního sňatku.

Tento výstup může poukazovat na v teoretické části této práce zmíněnou skutečnost, že hodnota náboženství je v české společnosti na velice nízké úrovni. Na což měly velký vliv historické události v čele s náboženské vyznání potlačujícím komunistickým režimem. Dle mého názoru je i právě z tohoto důvodu v kolence „občanský sňatek“ celých 68% z dotazovaných respondentů z řad rodičů.

5.3.11 Otázka č. 8a (pro studenty):

„Pokud je vaše odpověď na předchozí otázku kladná, jaký druh způsob uzavření manželství zvolíte? Pokud jste sňatek již uzavřeli, zakroužkujte jakým způsobem.“

Na dotaz zda hodlají vstoupit v budoucnosti do stavu manželského odpovědělo kladně v otázce číslo 7 celkem 101 studentů, a proto jsem při vypracování výstupů u tohoto dotazu pracoval jenom s tímto omezeným počtem respondentů. Padesát z dotazovaných nad způsobem sňatku prozatím nepřemýšlelo. Do jisté míry mě překvapilo 30 studentů, kteří mají jisto v tom, že svůj sňatek chtějí uzavřít pod záštitou církve. I tato skutečnost může dokazovat, že určitá část dnešních dvacátníků žije duchovním životem a nesnaží se tuto skutečnost tajit. Takovou možnost svobodného vyznání své víry často jejich rodiče v období své rané dospělosti v rámci komunistického režimu neměli.

5.3.12 Otázky č. 8b a 8c:

„Pokud je vaše odpověď na otázku č. 7 záporná, proč?“

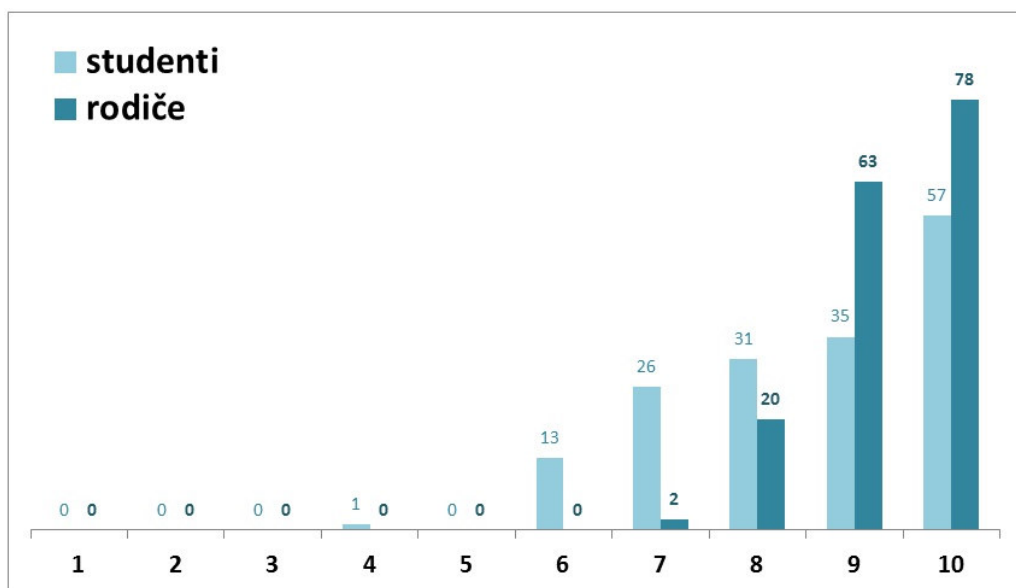
Odpovědi na tuto otázku, tedy otázku, proč daní studenti ve svém životě nikdy nechtějí vstoupit do manželství, jsem se při jejich vyhodnocování rozhodl nijak neprezentovat, protože jsem pouze na malém vzorku studentů nedosáhl žádných hodnotových výstupů, které by se daly v tomto výzkumu nějakým užitečným způsobem použít a zohlednit

„Jaké jsou podle vás nejdůležitější důvody k rozpadu manželství?“

I na tuto otevřenou otázku jsem dostal rozličné odpovědi. Mezi ty nejčastější, které se shodovaly maximálně v rámci dvaceti stejných názorů u jedné skupiny respondentů patřily: chybný výběr partnera, porucha komunikace, nevěra, vyprchání lásky, finanční neshody, osobní patologie jednoho z partnerů, závislost jednoho z partnerů a další. U studentů byla nejčastěji vyslovena nevěra jako důvod k rozpadu manželství. U rodičů to pak byla porucha komunikace a vyprchání lásky.

5.3.13 Otázka č. 9:

„Na škále od jedné do deseti, kdy jedna značí nejmenší a deset nejvyšší důležitost, zakroužkováním daného čísla označte důležitost rodiny ve vašem dosavadním životě.“

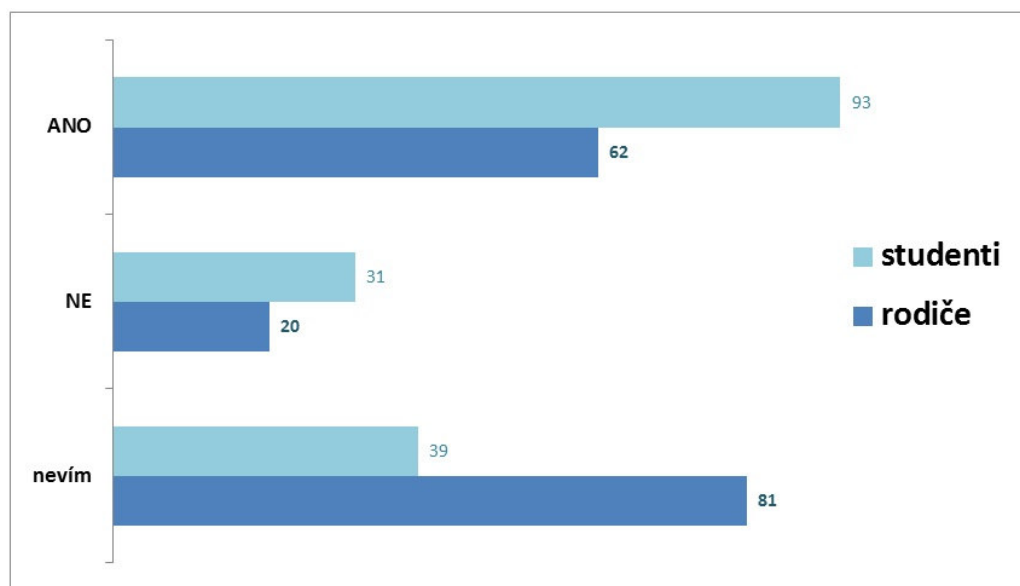

V této části se dotazník přelévá do své druhé části a zaměřuje se především na otázky k tématu rodiny. Dle odpovědí na tuto otázku lze říci, že kromě jedné osoby všichni ostatní respondenti přisuzují rodině a jejímu kultu nadprůměrnou důležitost. Hodnoty jsou opět u rodičů u nejvyšších čísel devět a deset mnohem vyšší než u studentů a jen podporují fakt, že valná většina rodičů, v případě tohoto výzkumu pak povětšinou matek, si v životě cení nejvíce své rodiny a uctívá právě rodinné hodnoty.

Naopak je zde cítit prozatím opatrnější přisuzování důležitosti kultu rodiny ze strany studentů. Tyto výstupy mohou být samozřejmě do jisté míry očekávatelné, jelikož hlavní význam rodiny často člověk pochopí až v momentě, kdy na svět přivede potomka. Tyto výsledky pak dokazují, že ač je v teoretické části práce zmíněno, že hodnota rodiny se v České republice do jisté míry oproti jiným evropským státům stále snižuje, respondenti velkou důležitost rodiny pro život stále pocítují. Jeden z respondentů (u čísla čtyři) rodině přílišnou důležitost nepřisuzuje.

5.3.14 Otázka č. 10:

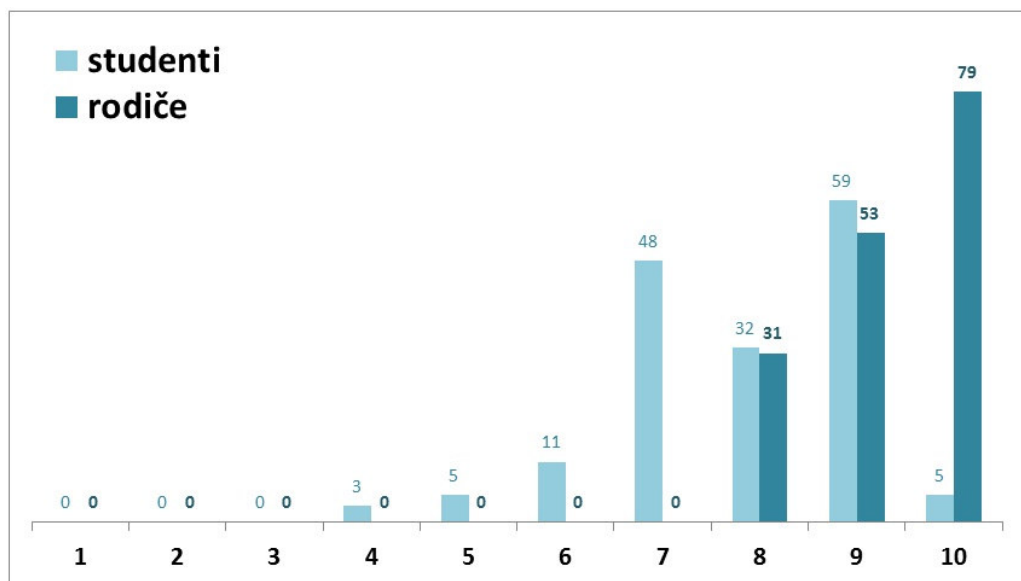
„Myslíte si, že se v dnešní době snižuje důraz na rodinné hodnoty (udržují se či spíše rozměňují rodinné zvyklosti)?“

U výstupů tohoto grafu je velice zajímavé, že polovina rodičů neví, jak na tuto otázku odpovědět. Naopak, více jak polovina studentů si je jista tím, že se v dnešní době důraz na rodinné hodnoty doopravdy snižuje. Jen nízký počet respondentů zásadně odmítá skutečnost, že by se v dnešní české společnosti rodinné hodnoty snižovaly. Tento graf ilustruje, že ač z výsledků grafu nad ním, kde si valná většina z dotazovaných osob rodiny velice váží, zároveň většina z nich zaznamenává i určitý ústup rodinných hodnot v české společnosti. To potvrzují i výzkumy Libora Prudkého a jeho kolektivu z roku 2009 zabírající se hodnotovými preferencemi soudobé české společnosti, kde tvrdí, že má hodnota rodiny sestupnou tendenci.⁷²

5.3.15 Otázka č. 11:

„Jak důležité jsou pro vás momenty strávené s nejbližší rodinou?“

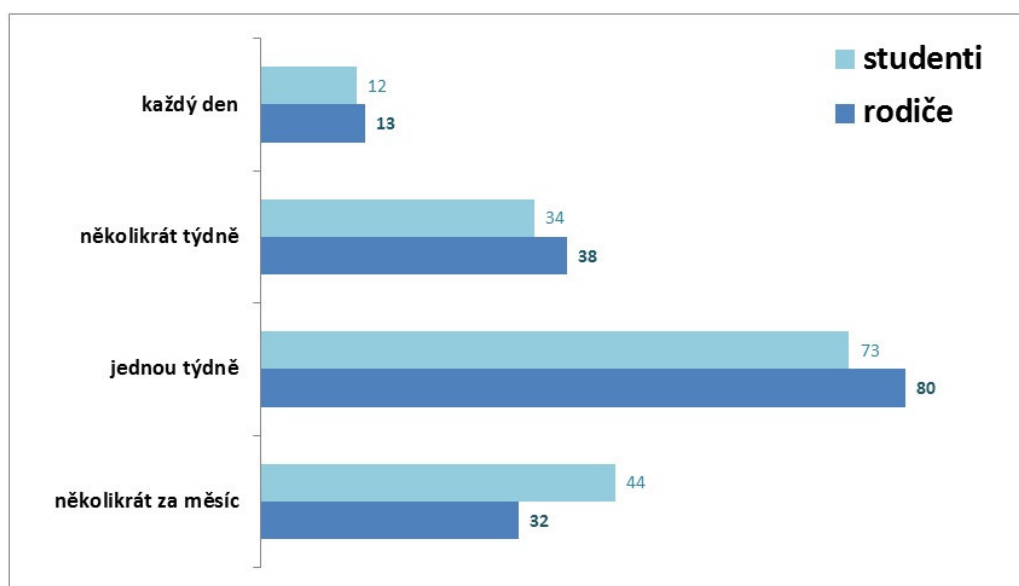
⁷² Prudký, L. *Inventura hodnot: Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, Praha, 2009.

Souhrn odpovědí na tuto otázku opět potvrzuje skutečnost, že rodiče v tomto případě kladou mnohem větší důraz na rodinné hodnoty. Téměř pro polovinu z nich jsou momenty strávené s nejbližší rodinou tím nejdůležitějším, co v životě mají. Všechny 163 respondentů ze strany rodičů pak ve svém hodnocení na stupnici od jedné do deseti nekleslo pod číslo sedm. Vyplývá z toho tedy, že pro všechny dotazované rodiče jsou momenty strávené v rodinném kruhu velice důležité.

I studenti těmto momentům přisuzují velkou důležitost, když krom osmi z nich všichni využili nadprůměrného hodnocení. Nejčastěji pak hodnoty sedm a devět, což značí, že pro ně mají momenty strávené společně s rodinou velkou důležitost, ale pouze u pěti z nich důležitost maximální. Podobný výsledek jsem očekával, jelikož studenti ve svém věku mají ještě podstatnou část života před sebou a je do jisté míry pochopitelné, že veškeré své jednání a myšlenky nevztahují pouze na rodinu. Mohu zde pouze zopakovat, že tento náhled u lidí často mění moment narození jejich potomka, kdy se hodnota rodiny velice často u člověka razantně mění a nabývá na mnohem větší důležitosti.

5.3.16 Otázka č. 12:

„Jak často trávíte čas pospolu s rodinou (společné obědy, oslavy, tradice, atd.)?“

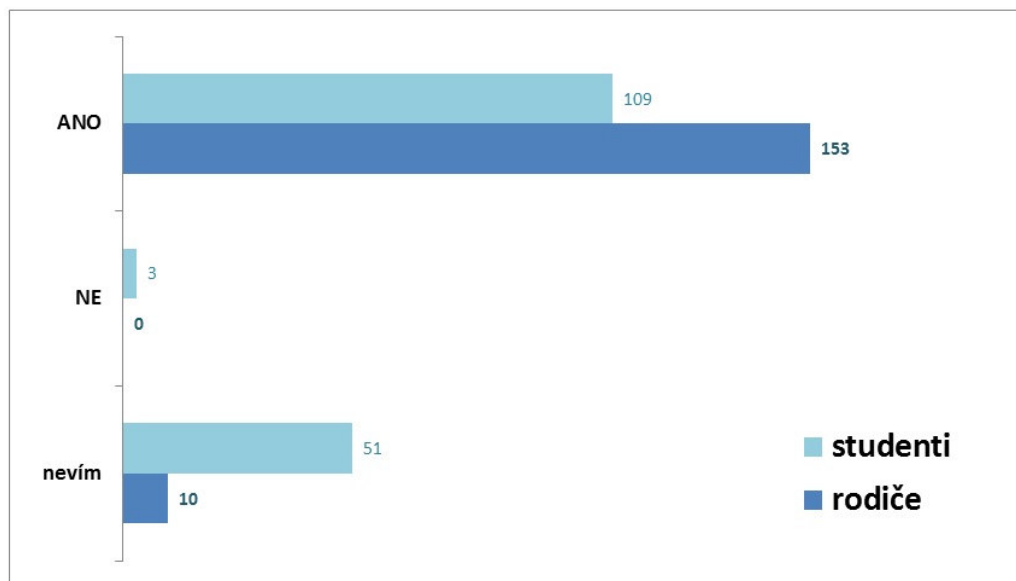

Pod touto otázkou bylo nabídnuto celkem pět možností, kdy pátou z nich ve znění „pouze výjimečně“ nezaškrtnul nikdo z dotazovaných, proto jsem ji v grafu ani nezohledňoval. Logicky se u této otázky dalo očekávat, že největší zastoupení budou mít odpovědi ve znění „jednou týdně“ a „několikrát za měsíc“, protože studenti vysokých škol přebývají po většinu roku několik dní z týdne ve městech, ve kterých studují.

Velice zajímavé jsou také do jisté míry se různící odpovědi rodičů a jejich potomků, kdy ve skutečnosti by se jejich odpovědi měly stoprocentně shodovat, protože každá dvojice rodiče a studenta právě tento čas tráví pospolu a jimi zadaná hodnota by tak měla být totožná. Důvodem této mírné nerovnosti může být do jisté míry právě odlišné vnímání každodenních situací obou generací či jen nepozornost respondentů při vyplňování dotazníků.

5.3.17 Otázka č. 13:

„Myslíte si, že smyslem života každého člověka je založení rodiny (mít potomky)?“

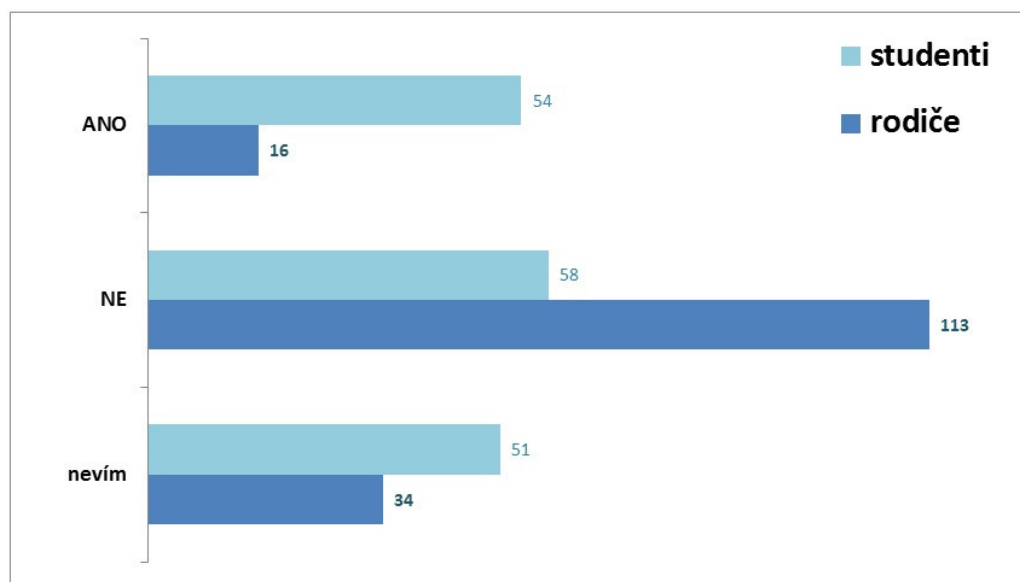

Tato otázka do jisté míry navazuje na dotaz číslo pět, kde valná většina respondentů zastala názor, že do manželství se má vstoupit především kvůli zplození potomka. Otázka číslo třináct je pak zaměřena přímo na vidění světa jednotlivých respondentů. Krom deseti rodičů si jsou všichni dotazovaní jisti, že smyslem života každého člověka je založení rodiny zrozením potomka.

I dvě třetiny studentů zastávají názor, že zrození potomka je jedním z hlavních náplní života člověk, ale celá jedna třetina o tom pochybuje či jednoduše na to nemá názor. Mezi odpověďmi se našly i tři odpovědi z řad studentů, kteří si myslí, že zrození potomka není smyslem lidského života. Odpovědi na tuto otázku podle mě opět do velké míry ovlivnila skutečnost, že všichni z rodičů potomky již mají a dokází tak tuto problematiku zodpovědět z reálné zkušenosti, kdežto valná část studentů má tuto zkušenost a životní událost teprve před sebou. Tento graf opět potvrzuje skutečnost, že pro rodiče jsou jejich potomci jednou z nejdůležitějších věcí v jejich životech.

5.3.18 Otázka č. 14a:

„Má pro vás v této fázi vašeho života něco větší hodnotu než vaše nejbližší rodina?“

Výstupy tohoto grafu opět potvrzují, že pro rodiče je rodina v této době mnohem důležitější než pro jejich potomky. Pouze 16 z dotazovaných 163 rodičů připustilo možnost, že je pro ně v této fázi něco důležitější než jejich rodina. Ze studentů tuto možnost vybrala celá jedna třetina. Opět se zde můžeme vrátit k odlišnému vidění světa obou generací, kdy první z nich je na počátku svého dospělého života, kdežto ta druhá je mnohdy v takzvaném středním věku, který je nejednou provázán s určitou životní krizí, kdy člověk z dospělého života plynule přechází do stáří. Zatímco mnoho ze studentů se v této době z adolescentů proměňuje v dospělé. Obě tyto životní etapy mají svá specifika a obě z nich se musí zákonitě projevit při pohlížení na svět lidí, kteří jimi právě prochází.

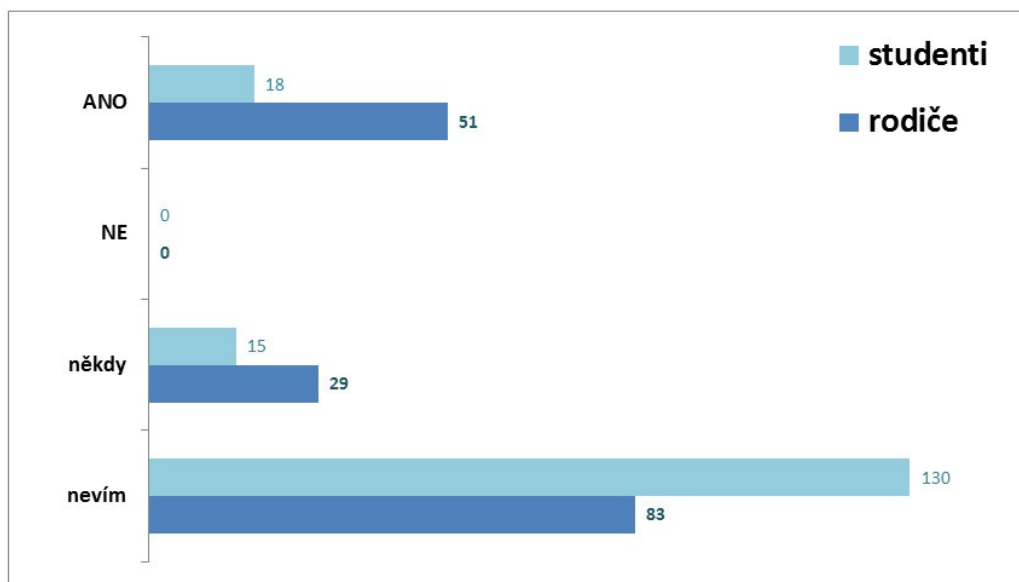
5.3.19 Otázka č. 14b:

Pokud je vaše odpověď na předcházející otázku kladná, co je pro vás hodnotnější než vaše rodina?

Jelikož na otázku číslo 14a odpovědělo kladně jen příliš malé množství dotazovaných, nepřistoupil jsem ani v tomto případě k tvorbě grafu a nejčastější odpovědi zde jen vyjmenuji. Z 16 rodičů, kteří na tuto otázku odpovídali nejčastěji převažovala práce. Zajímavé také je, že této odpovědi využili povětšinou muži, kteří dotazník vyplňovali. Mezi studenty byly nejčastějšími odpověďmi kariéra hobby, přítel či přítelkyně a studium. Tyto odpovědi samozřejmě reflektují aktuální stav daného člověka, který se v přítomnosti musí potýkat s něčím, co pro něj má a nebo alespoň prozatím musí mít největší důležitost.

5.3.120 Otázka č. 15:

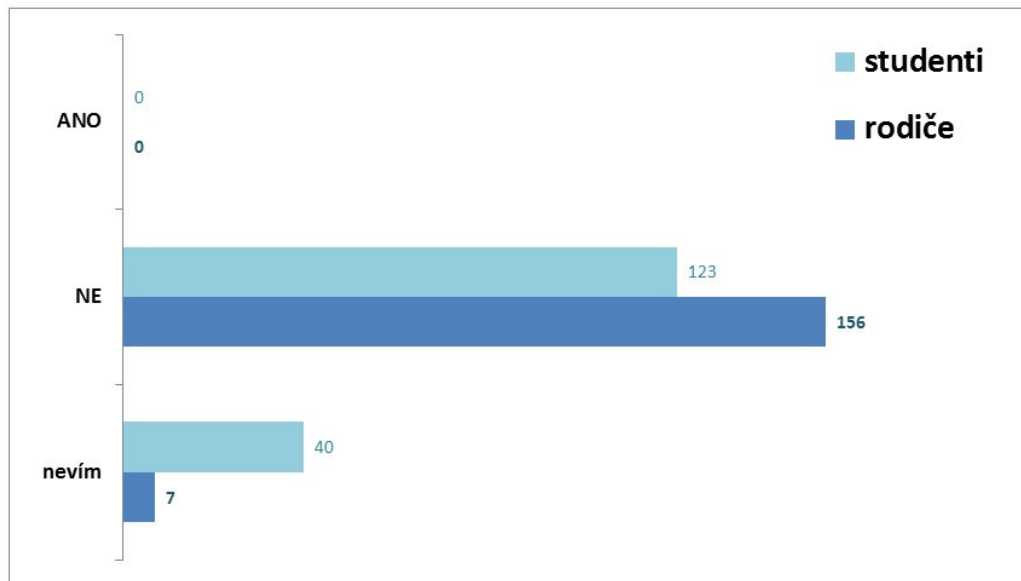
„Podřizujete své činy jejich dopadu na vaši rodinu?“

Většina respondentů si s odpovědí na tento dotaz nebyla jistá a využila tak varianty „nevím“. Tato otázka je hodně specifická a je zřejmé, že je na zodpovězení velice složitá, ale zajímala mě především rozdílnost mezi odpověďmi rodičů a studentů. Necelá jedna třetina rodičů podřizuje své činy jejich dopadu na jejich rodinu. Ze studentů se k této variantě přiklonilo pouze 18 z 163 dotázaných. Nikdo z respondentů pak nedošel závěru, že své činy nikdy nepodřizuje jejich dopadu na svou rodinu. Celých 130 studentů pak neví, jestli tak koná či ne, což je o 47 lidí více než v případě jejich rodičů. Výstupy tohoto grafu pak opět potvrzují výše již několikrát potvrzený fakt, že pro rodiče má kult rodiny mnohem větší hodnotu než pro jejich potomky aktivně studující na vysokých školách.

5.3.21 Otázka č. 16a:

„Byli byste schopni se své rodiny za nějakých podmínek zříci?“

Nikdo z dotázaných studentů ani rodičů by nebyl schopen se své rodiny za jakýchkoliv podmínek zříci. Pouze 7 z dotázaných rodičů neví jak odpovědět. Mezi studenty je tato nejistota vyšší, kdy 40 z nich neví, zda by něco podobného mohli někdy udělat. Tuto otázku jsem do dotazníku vložil především proto, abych zjistil, jestli by někdo z dotazovaných byl dle svých slov schopen se své rodiny zříct.

5.3.22 Otázka č. 16b:

„Pokud je vaše odpověď na předchozí otázku kladná, za jakých podmínek?“

V tomto případě jsem neměl možnost dojít k žádnému novému poznání, jelikož nikdo z dotázaných na předchozí otázku kladně neodpověděl.

5.3.23 Otázka č. 17:

„Pěti hesly popište, co pro vás vaše rodina znamená.“

Odpovědi na tuto otevřenou otázku se u jednotlivých respondentů lišily. Obě skupiny respondentů často používaly pojmy typu jistota, bezpečí či zázemí. Rodina je pro tak domovem, místem, kam se mohou vždy vrátit a jsou zde vítáni. Mezi dalšími hesly se dále objevil výrazy jako například finanční zázemí či jistota. Ty byly pak častěji zmínili zástupci z generace rodičů. Mezi dalšími použitými pojmy pak byly: radost, zábava, ochrana, láska a další. Překvapilo mě, že s pojmem lásky ve spojení významu rodiny pro respondenty pracovalo pouze pár jedinců, přesněji 12 studentů a 19 rodičů. Ze souhrnu odpovědí na tuto otázku vyplývá, že valná většina dotazovaných osob bere rodinu především jako určitý přístav jistoty, bezpečí a ochrany, ve kterém jsou izolováni od okolního světa.

5.4 Porovnání výsledků výzkumu s teoretickými studiemi

Výsledky, které jsem v rámci odpovědí na otázky v dotazníků získal, se v mnohém shodují s teoretickými studiemi zmíněnými v předchozích kapitolách. Hned několik výsledků v rámci otázek dotazujících se po váze manželství u studentů vysokých škol můžeme brát jako podpoření výše zmíněného tvrzení Jany Chaloupkové, která došla k názoru, že lidé s vysokoškolským vzděláním jsou sice při náhledu na manželství velice liberální, ale v reálném chování pak jsou mnohem tradičnější. Více jak polovina vysokoškolských studentů manželství vždy přisuzovala větší jak průměrnou hodnotu.

Také odpovědi na dotazy po nejvhodnějším věku, ve kterém by měl člověk vstoupit do svazku manželského, potvrdily aktuální trend, který panuje v České republice, kdy se vdávají a žení v průměru třicetiletí lidé. Další dotaz ve významu, zda má manželství v dnešní době stále smysl, podpořil další teorii Jany Chaloupkové, že manželství si v naší společnosti stále udržuje vysokou hodnotu a většina Čechů jej

považuje za optimální druh partnerského a rodinného soužití. I když se tak v posledních dvou desetiletích zvyšují počty rozvodů a snižuje se počet sňatku, občané České republiky v manželství stále věří.⁷³

Odpovědi na otázky číslo 7 a 8 můžeme využít jako určitou ilustraci změny vnímání hodnoty náboženství v rámci české společnosti. V teoretické části výše je zmíněno, že k víře v církev se v Čechách veřejně hlásí jen několik procent lidí, ale zároveň dle slov Zdeňka R. Nešpora a jeho průzkumů z posledních deseti let se oproti dobám předešlým objevuje stále více lidí, kteří v něco transcendentálního věří, ale povětšinou se pouze nepřiklání k oficiálním církevním institucím. Vyšší počet studentů, kteří chtějí vstoupit do manželství prostřednictvím církevního sňatku pak může tuto tezi podporovat. Stejně tak může podporovat výše uvedenou skutečnost, že v období komunismu byl vliv náboženství na území České republiky potlačován, výstup na dotazy formách, jakými vstoupili do manželství rodiče. Většina z nich tak totiž učinila civilním sňatkem.⁷⁴

V rámci pročitání odpovědí na jednotlivé otázky dotazníku mě překvapily některé reakce na otázku ve znění: „Jaké jsou podle vás nejdůležitější důvody k rozpadu manželství?“ Hned několik respondentů z obou cílových skupin se k tomuto tématu rozepsalo ve větším množství než jim umožňoval určený prostor na stránce dotazníku. Jak je zmíněno již výše, necelá polovina z dotazovaných studentů zažila rozvod svých rodičů, stejně tak necelá půlka rodičů prošla rozvodem se svým partnerem a tato zkušenost se občas projevila do jejich odpovědí. Někteří z dotazovaných v podstatě téměř v podstatě výpravně popisovali jak se oni samotní rozvedli či jak se odloučili jejich rodiče. I proto jsem věnoval krátkou část této práce tématu rozvodů a jejich dopadu na děti.

⁷³ Chaloupková, J.; Šalamounová, P. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Praha, 2004.

⁷⁴ NEŠPOR, Z. R. „Jsou Češi skutečně nevěřící? „Ateistický“ národ v sekularizované Evropě a v náboženském světě.“ Pp. 204-215 in H. Maříková – T. Kostecký – T. Lebeda – M. Škodová (eds.): *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe...* Praha: Sociologické nakladatelství.

I přesto, že čtná část české a světové veřejnosti hovoří o takzvané krizi rodiny, ke které v posledních letech dochází, hned několik souhrnů odpovědí na otázky z druhého bloku dotazujících se po významu rodiny pro respondenty mého výzkumu dokazuje, že si lidé stále velice váží rodiny a uctívají rodinné hodnoty. Zároveň ale více jak polovina dotazovaných přiznává, že si všimla snižujícího se důrazu na rodinné hodnoty v dnešní české společnosti. V další části dotazníku pak hned několik výstupu poukazuje na fakt, že valná většina generace rodičů staví rodinu na pomyslný vrchol svých hodnotových preferencí.

Naopak respondenti ze strany studentů přisuzují rodině také vysokou důležitost, ale jen velice málokdy úplně tu nejvyšší. V tomto výstupu se samozřejmě výrazně odráží i odlišný věk obou cílových skupin a skutečnost, že generace rodičů má potomky, kdežto generace jejich dětí prozatím ne. Je zde zřejmé, že hodnotovým žebříčkem většiny lidí do velké míry zatřese právě v momentě, kdy má vychovávat své vlastní dítě. Celý výzkum poukázal na podobnost tendencí a názorů obou cílových skupin, povětšinou ale rodiče přisuzovali jak manželství tak rodině větší význam než jejich potomci.

ZÁVĚR

V rámci této práce jsem porovnával názory dvou různých generací na téma rodiny a manželství. Abych co nejvíce zúžil vzorek dotazovaných osob, vybral jsem si jako cílové skupiny k 30. dubnu roku 2011 aktivní vysokoškolské studenty z Jičínska a jejich rodiče (vždy jednoho z nich), tedy dvě skupiny lidí, kteří jsou navzájem provázáni rodinnými vztahy, a zároveň se mohou v mnoha názorech na život a hodnotových preferencích lišit. To například už jen proto, že obě z těchto generací dospívali v diametrálně odlišném prostředí. Generace všech dotazovaných rodičů prožila minimálně celé období dospívání pod drobnohledem komunistického režimu. Generace jejich potomků, aktivních studentů vysokých škol po celé České republice, naopak vyrůstala v prostředí nově se formující demokracie.

Bylo zřejmé, že jednotlivé názory obou generací se tak budou lišit stejně jako jejich vidění světa. V teoretické části práci jsem nejdříve nastínil hodnotové preference současné české společnosti a doplnil je srovnáním obou generací. Zmínil jsem se také o dvou hlavních tématech dotazníku, tedy rodině a manželství. Důležité pro uvedení samotného dotazníku bylo také nastínění odlišného vidění světa těchto dvou generací, kdy studenty můžeme souhrnně nazvat generací 89' a jejich rodiče označit generací, která dospěla v komunismu. Konfrontoval jsem tak dvě do velké míry odlišné skupiny lidí, které ale zároveň výrazně pojí právě společný vztah potomek – rodič.

Před zpracováním dotazníku jsem určil dvě hypotézy. První z nich ve znění: „Očekávám, že se u generace dnešních aktivních studentů vysokých škol projeví menší důraz na potřebu a význam manželství, tedy, že generace narozená mezi lety 1985 až 1992 nebude dávat manželství takovou důležitost jako generace jejich rodičů.“ Druhá z nich pak ve znění: „Očekávám, že generace narozená mezi lety 1953 až 1972 bude dle odpovědí na otázky v dotazníku více uctívat kult rodiny, tedy,

že bude přisuzovat větší váhu rodinně a rodinným hodnotám než generace jejich potomků.“ V obou případech se má očekávání vyplnila.

Rozdíly mezi odpověďmi rodičů a studentů však ale zároveň nebyly tak rozdílné, jak jsem původně očekával. Vesměs se potvrdilo, že obě cílové skupiny povětšinou zastávají podobné názory, jen jsou tyto tendence u rodičů výrazněji rozšířené. U žádné z otázek nedošlo k výraznému rozpory mezi těmito dvěma tábory respondentů. Závěrem této práce tedy budiž tvrzení, že rodiče přisuzují rodinným hodnotám téměř maximální význam. Jejich potomci rodinné hodnoty také uctívají, ale ne v takové míře jako jejich rodiče. I přesto, že téměř polovina z dotazovaných rodičů prošla rozvodovým řízením, stále rodiče přisuzují i samotnému manželství o trochu větší význam než respondenti z řad studentů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A OSTATNÍCH ZDROJŮ

Český statistický úřad. *Závěrečná zpráva o sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. Praha : Uiegh, červen 2004 [cit. 2011-06-07]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/obsah_scitani_lidu_2001>.

Dějiny Československa 1. Praha : Kolektiv autorů, Praha : Portál, 1991. 253 s.

DOROTÍKOVÁ, S. *Filosofie hodnot: Problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1998. 22 s.

ELIAS, N. *Spoločnosť indivíduí*. Bratislava, 2005. 153 s.

GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii* : historicko-antropologická esej. Vyd. 1. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006, 229. s.

MALINDA, J.; SOTONA, J. *GENERACE 1989*. Magazín Mladé fronty DNES. 2007, 1, s. 8 - 15.

MAŘÍKOVÁ, H., et al. *Jaká je naše společnost?* : Otázky, které si často klademe Praha : SLON, 2010. 446 s.

MATOUŠEK, O.; PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha : Portál, 2010. 183 s.

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2008. 323 s.

NEŠPOR, Z. R. „Jsou Češi skutečně nevěřící? ‚Ateistický‘ národ v sekularizované Evropě a v náboženském světě.“ Pp. 204-215 in H. Maříková – T. Kostecký – T. Lebeda – M. Škodová (eds.): *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe...* Praha: Sociologické nakladatelství.

ONDREJKOVIČ, P. *Anómia* ; socializácia a výchova v globálnej spoločnosti. Bratislava : Vydavateľstvo Obzor, 1999. 117 s.

POTŮČEK, M., et al. *Jak jsme na tom. A co dál?* : Strategický audit České republiky. Praha : SLON, 2005. 212 s.

PRISCHING, M. *Rodina ve společnosti stresu*. Praha : Občanský institut, 2006. 11 s.

PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republik*, Praha, 2009. 196 s.

TUČEK, M. *Dynamika České společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha : SLON, 2003. 428 s.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	str. 76
--------------------	---------

PŘÍLOHA Č. 1

Empirický dotazník k Diplomové práci na téma:

Smysl a hodnota manželství a rodiny v soudobé české společnosti.

Cílová skupina:

Aktivní studenti vysokých škol s místem bydliště v okrese Jičín a jejich rodiče.

Cíl výzkumu:

Porovnání jednotlivých odpovědí skupiny studentů vysokých škol a jejich rodičů.
Vymezení rozdílů mezi těmito dvěma skupinami. Dotazník je rozdělen na dvě části.

Na prvních dvou stranách odpovídá na otázky student libovolné vysoké školy
z Jičínska a na dalších dvou jeden z jeho rodičů.

Autor:

Matěj Čejchan

Dotazník pro studenty vysokých škol z Jičínska:

1.) Věk:

.....

1b.) Pohlaví (zakroužkujte):

MUŽ

ŽENA

- Oddíl dotazníku zaměřený na otázky týkající se manželství:

2.) Na škále od jedné do deseti, kdy jedna značí nejmenší a deset nejvyšší důležitost, zakroužkováním daného čísla označte, jakou důležitost podle vás má v dnešní společnosti manželství:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

3.) Jste ženatý / vdaná? (zakroužkujte)

ANO

NE

4.) Má podle vás smysl v dnešní době uzavírat manželství?

ANO

NE

5.) Pokud je vaše odpověď z předchozí otázky kladná, jaký by podle vás měl být hlavní důvod k uzavření manželství?

.....
.....
.....
.....

6a.) Pokud je vaše odpověď na otázku č. 4 kladná, jaký věk je podle vás nejvhodnější pro uzavření manželství?

.....
.....
.....
.....

6b.) Pokud je vaše odpověď na otázku č. 4 negativní, proč podle vás manželství v dnešní době nemá smysl?

.....

.....
.....
.....

7.) Hodláte ve svém budoucím životě vstoupit do stavu manželského?

ANO

NE

8a.) Pokud je vaše odpověď na předchozí otázku kladná, jaký druh způsob uzavření manželství zvolíte? Pokud jste sňatek již uzavřeli, zakroužkujte jakým způsobem.

Občanský sňatek

Církevní sňatek

Nevím

8b.) Pokud je vaše odpověď na otázku č. 7 záporná, proč?

.....
.....
.....
.....

8c.) Jaké jsou podle vás nejdůležitější důvody k rozpadu manželství?

.....
.....
.....
.....

- Oddíl dotazníku zaměřený na otázky týkající se rodiny:

9.) Na škále od jedné do deseti, kdy jedna značí nejmenší a deset nejvyšší důležitost, zakroužkováním daného čísla označte důležitost rodiny ve vašem dosavadním životě:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

10.) Myslíte si, že se v dnešní době snižuje důraz na rodinné hodnoty (udržují se či spíše rozměňují rodinné zvyklosti)?

ANO

NE

NEVÍM

11.) Jak důležité jsou pro vás momenty strávené s nejbližší rodinou?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

12.) Jak často trávíte čas pospolu s rodinou (společné obědy, oslavy, tradice, atd.)?

Každý den	Několikrát týdně	Jednou týdně
Několikrát za měsíc	Jen výjimečně	

Jednou měsíčně	Několikrát do roka	Jednou za rok
Po více než roce	Nikdy	

13.) Myslíte si, že smyslem života každého člověka je založení rodiny (mít potomky)?

ANO NE NEVÍM

14a.) Má pro vás v této fázi vašeho života něco větší hodnotu než vaše nejbližší rodina?

ANO NE NEVÍM

14b.) Pokud je vaše odpověď na předcházející otázku kladná, co je pro vás hodnotnější než vaše rodina?

.....

15.) Podřizujete své činy jejich dopadu na vaši rodinu?

ANO NE NĚKDY NEVÍM

16a.) Byli byste schopni se své rodiny za nějakých podmínek zříci?

ANO NE NEVÍM

16b.) Pokud je vaše odpověď na předchozí otázku kladná, za jakých podmínek?

.....

17.) Pět hesly popište, co pro vás vaše rodina znamená.

.....

Dotazník pro rodiče studentů vysokých škol z Jičínska:

1.) Věk:

.....

1b.) Pohlaví (zakroužkujte):

MUŽ

ŽENA

- Oddíl dotazníku zaměřený na otázky týkající se manželství:

2.) Na škále od jedné do deseti, kdy jedna značí nejmenší a deset nejvyšší důležitost, zakroužkováním daného čísla označte, jakou důležitost podle vás má v dnešní společnosti manželství:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

3a.) Jste ženatý / vdaná? (zakroužkujte)

ANO

NE

3b.) Byl/a jste ženatý / vdaná? (zakroužkujte)

ANO

NE

4.) Má podle vás smysl v dnešní době uzavírat manželství?

ANO

NE

5.) Pokud je vaše odpověď z předchozí otázky kladná, jaký by podle vás měl být hlavní důvod k uzavření manželství?

.....
.....
.....
.....

6a.) Pokud je vaše odpověď na otázku č. 4 kladná, jaký věk je podle vás nejvhodnější pro uzavření manželství?

.....
.....
.....
.....

6b.) Pokud je vaše odpověď na otázku č. 4 negativní, proč podle vás manželství v dnešní době nemá smysl?

.....
.....
.....
.....

7.) Pokud jste sňatek v průběhu svého života uzavřeli, zakroužkujte jakým způsobem.

Občanský sňatek

Církevní sňatek

8.) Jaké jsou podle vás nejdůležitější důvody pro zánik manželství?

.....
.....
.....
.....

- Oddíl dotazníku zaměřený na otázky týkající se rodiny:

9.) Na škále od jedné do deseti, kdy jedna značí nejmenší a deset nejvyšší důležitost, zakroužkováním daného čísla označte důležitost rodiny ve vašem dosavadním životě:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

10.) Myslíte si, že se v dnešní době snižuje důraz na rodinné hodnoty (udržují se či spíše rozměňují rodinné zvyklosti)?

ANO

NE

NEVÍM

11.) Jak důležité jsou pro vás momenty strávené s nejbližší rodinou?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

12.) Jak často trávíte čas pospolu s rodinou (společné obědy, oslavy, tradice, atd.)?

Každý den

Několikrát týdně

Jednou týdně

Několikrát za měsíc

Jednou měsíčně
Po více než roce

Několikrát do roka
Nikdy

Jednou za rok

13.) Myslíte si, že smyslem života každého člověka je založení rodiny (mít potomky)?

ANO

NE

NEVÍM

14a.) Má pro vás v této fázi vašeho života něco větší hodnotu než vaše nejbližší rodina (druh, potomci, rodiče)?

ANO

NE

NEVÍM

14b.) Pokud je vaše odpověď na předcházející otázku kladná, co je pro vás hodnotnější než vaše rodina?

.....
.....
.....
.....

15.) Podřizujete své činy jejich dopadu na vaši rodinu?

ANO

NE

NĚKDY

NEVÍM

16a.) Byli byste schopni se své rodiny za nějakých podmínek zříci?

ANO

NE

NEVÍM

16b.) Pokud je vaše odpověď na předchozí otázku kladné, za jakých podmínek?

.....
.....
.....
.....

17.) Pět hesel popište, co pro vás vaše rodina znamená.

.....
.....
.....
.....